Google | iKeepSafe | the net safety collaborative

Chytrost
Pozornost
Síla
Laskavost
Odvaha

Internetoví úžasňáci

Kurikulum digitální bezpečnosti a občanství

Aktualizováno v červnu 2019

Internetoví úžasňáci

Vítáme vás a představujeme vám metodický materiál **Internetoví úžasňáci,** který je výsledkem spolupráce společností Google, The Net Safety Collaborative a Internet Keep Safe Coalition (ikeepsafe.org) . Tento materiál je součástí uceleného programu Internetoví úžasňáci, jehož cílem je naučit děti kompetencím k tomu, aby mohly používat internet bezpečně a smyslupně.

Metodika Internetoví úžasňáci nabízí vyučujícím strukturované lekce obsahující pestré aktivity a nástroje zacílené na výuku kyberbezpečnosti a digitálního občanství. Navíc jsme materiály obohatili o šest nových aktivit z oblasti mediální gramotnosti. Program, který je složený z dílčích lekcí, otevírá ta nejdůležitější témata, jejichž zvládnutí je v dnešním propojeném světě nezbytností nejen pro bezpečnost, ale i pro plnohodnotné zapojení se do fungování naší společnosti. Lekce využívají různé interaktivní techniky včetně dobrodružné online hry Interland (**http://goo.gle/InterlandCZ**), ve které si žáci a žákyně zábavnou a interaktivní formou osvojí základy kybernetické bezpečnosti a digitálního občanství.

Zásady internetové „úžasňákovosti" jsme rozdělili do pěti základních témat digitálního občanství a bezpečného chování na internetu:

- **Sdílej s rozmyslem (Buďte internetovými Bystroni)**
- **Neskákej na fejky (Buďte internetovými Ostříži)**
- **Chraň si svá tajemství (Buďte internetovými Siláky)**
- **Laskavost je super (Buďte internetovými Laskavci)**
- **Když se ti něco nezdá, ozvi se (Buďte internetovými Nebojsy)**

Lekce se hodí zejména pro žáky a žákyně 2. až 5. třídy, lze je však využít i v nižších či vyšších ročnících jako zdroj pro identifikaci nejdůležitějších klíčových pojmů a vhodných témat k diskusi. Nebojte se experimentovat a sami hledat, co je pro vaše žáky a žákyně nejlepší, zda projít toto kurikulum postupně od začátku do konce, nebo se podrobněji věnovat jedné či dvěma lekcím, které nejvíce odpovídají aktuálním potřebám vašich žáků a žákyní.

Program **Internetoví úžasňáci** prošel nezávislým auditem ISTE (Mezinárodní společnosti pro technologie ve vzdělávání). Tato společnost jej vyhodnotila jako vhodný pro přípravu žáků a žákyní ke splnění ISTE standardů 2019 a udělila mu ocenění Seal of Alignment for Rediness.

Metodika **Internetoví úžasňáci** a hra **Interland** jsou součástí ucelené série materiálů, které mohou vyučující i rodiče využívat pro podporu dětí k tomu, aby podpořili děti v co nejsmysluplnějším a nejpřínosnějším zapojení do online světa. Další rodičovské a pedagogické materiály od společnosti Google (jako např. aktivity Pear Deck, videozáznamy lekcí pro vyučující, volně dostupné výukové materiály, či tipy a průvodce pro rodiny) naleznete na adrese g.co/BeInternetAwesome. **V České republice najdete informace na těchto stránkách: https://goo.gle/InternetoviUzasnaci.**

Obsah

Příručka pro vyučující 4
Materiál 1: **Šablona úvodního e-mailu pro rodiče**
Materiál 2: **Časté dotazy**

Lekce 01: Sdílej s rozmyslem 9
Aktivita 1: **Kdy nesdílet?**
Aktivita 2: **Čí profil to vlastně je?**
Aktivita 3: **Jak nás vidí ostatní?**
Aktivita 4: **Jak zachovat soukromí?**
Aktivita 5: **Tak jsem to nemyslel/a!**
Aktivita 6: **Oříznutá realita**
Aktivita 7: **Interland: Ostražitá hora**

Lekce 02: Neskákej na fejky 29
Aktivita 1: **Pozor na phishing – nezbašti to!**
Aktivita 2: **Kdo doopravdy jsi?**
Aktivita 3: **O botech a umělé inteligenci**
Aktivita 4: **Je to vážně pravda?**
Aktivita 5: **Jak na internetu odhalit dezinformace?**
Aktivita 6: **Interland: Řeka reality**

Lekce 03: Chraň si svá tajemství 59
Aktivita 1: **Jak vytvořit co nejlepší heslo?**
Aktivita 2: **Nech si to pro sebe**
Aktivita 3: **Interland: Věž pokladů**

Lekce 04: Laskavost je super 67
Aktivita 1: **Nepřihlížej bezpráví**
Aktivita 2: **Jak se zastat druhých?**
Aktivita 3: **...ale řekni to slušně!**
Aktivita 4: **Pozor, jak to říkáš**
Aktivita 5: **Dělej, co se má**
Aktivita 6: **Jak slova mění situaci**
Aktivita 7: **Interland: s laskavosti**

Lekce 05: Když se ti něco nezdá, ozvi se 87
Aktivita 1: **Kdy požádat o pomoc?**
Aktivita 2: **Nahlas to online**
Aktivita 3: **Co znamená nebát se?**

Příručka pro vyučující: Materiál 1

Šablona úvodního e-mailu pro rodiče

Zde je vzor e-mailu, který můžete podle potřeby upravit a rozeslat rodičům. Informuje o účelu a přínosech nových výukových pomůcek, které dětem pomohou lépe zvládat situace, se kterými se v online prostředí setkávají.

Vážení rodiče,

dokud jsou naše děti malé, snažíme se jim při používání internetu pomáhat a chránit je před riziky a stinnými stránkami, které s sebou online prostředí nese. Jak ale děti rostou, role dospělých se proměňuje. Naším úkolem je naučit je, aby se internetem dokázaly bezpečně pohybovat bez naší pomoci a samy uměly udělat ta nejlepší rozhodnutí.

V [název školy] pevně věříme, že společně s rodiči své žáky a žákyně z [ročník] naučíme:

- **kriticky myslet** a věcně posuzovat webové stránky, e-maily a další internetový obsah
- **chránit se** před nebezpečími, která na internetu číhají, například před kyberšikanou či podvody
- **mít pod kontrolou sdílení:** co, kdy, jak a s kým sdílím
- **chovat se na internetu** laskavě a s respektem k ostatním lidem a jejich soukromí
- **v případě problémů požádat o pomoc** rodiče nebo jiného dospělého, kterému věří

Letos budeme ke splnění těchto cílů využívat i ucelený program **Internetoví úžasňáci**, jehož cílem je naučit děti používat internet co nejbezpečněji a nejsmysluplněji. Mimo jiné budeme pracovat s online hrou Interland, která nám pomůže naučit se všechno podstatné interaktivní a zábavnou formou. Program **Internetoví úžasňáci** vyvinula společnost Google spolu s odborníky a odbornicemi v oblasti pedagogiky, vědy a internetové bezpečnosti ze společností The Net Safety Collaborative a iKeepSafe.org. Program je vytvořený na míru mladším žákyním a žákům a kombinuje hravý přístup s nejdůležitějšími tématy z online světa s ohledem na věk dětí. Dělí se na pět lekcí:

- **Sdílej s rozmyslem**
- **Laskavost je super**
- **Neskákej na fejky**
- **Chraň si svá tajemství**
- **Když se ti něco nezdá, ozvi se**

Chytré a bezpečné používání technologií podpoří žáky a žákyně v jejich učení, a naší škole tak pomůže fungovat zase o něco lépe. Věříme, že program **Internetoví úžasňáci** je důležitým krokem k tomu, aby se všichni **žáci a žákyně** [název školy] na internetu vzdělávali, objevovali nové věci, při tom ale zůstávali v bezpečí jak ve škole, tak i mimo ni.

Rádi vám o tomto novém programu podáme bližší informace a seznámíme vás s výukovými materiály, které budou **žáci a žákyně** při hodinách používat. Také si můžete prohlédnout podklady pro rodiny, které jsou k dispozici na webu g.co/BeInternetAwesome. Doporučujeme vám, abyste se svými dětmi o jejich aktivitách hovořili i doma. Kdo ví, možná se při tom o ochraně soukromí a bezpečnosti dozvíte něco nového i vy sami.

S pozdravem

[vy]

Časté dotazy

Je třeba před hraním Interlandu nejprve absolvovat všechny lekce?
Nutné to není, ale doporučujeme, aby si **žáci a žákyně** Interland zahráli až poté, co lekce projdou. Hra nejlépe funguje pro doplnění a upevnění témat probíraných v jednotlivých lekcích. Navíc pro žáky a žákyně může být zábavnější, když si témata sami pojmenují v diskusích a až poté se pustit do hry.

Musí mít žáci a žákyně účet Google, aby se mohli zúčastnit programu Internetoví úžasňáci? Ne. **Internetoví úžasňáci** jsou k dispozici každému, kdo navštíví příslušný web. Nejsou třeba žádné přihlašovací údaje, hesla ani e-maily.

Která zařízení jsou s Interlandem kompatibilní?
Interland funguje na všech zařízeních, která jsou připojena k internetu a jsou vybavena internetovým prohlížečem. **Internetoví úžasňáci** jsou tedy k dispozici na většině počítačů, notebooků, tabletů či mobilů.

Na jakých adresách najdu všechny informace?

- Domovská stránka **Internetových úžasňáků** se nachází na adrese **g.co/BeInternetAwesome**.
- Hru Interland naleznete na adrese **g.co/Interland**
- Osnovy programu **Internetoví úžasňáci** jsou umístěny na adrese **g.co/BeInternetAwesomeEducators**.
- Materiály pro rodiny najdete na adrese **g.co/BeInternetAwesomeFamilies**.

Potřebuji pro tento program absolvovat nějaké zvláštní školení nebo mít určité pedagogické zaměření?

- Látku těchto osnov může s žáky a žákyněmi probírat jakýkoliv/jakákoliv vyučující základní či střední školy. Žádné další školení není zapotřebí.
- Za druhé: Každá a každý vyučující jsou jedineční. :-)

Pro jaké ročníky je program Internetoví úžasňáci nejvhodnější?
Kompletní program (včetně osnov, hry a zdrojů na webových stránkách) je určen žákům a žákyním od 2. do 6. ročníku (tj. od 7 do 12 let). Témata nabízených lekcí ale mohou být v upravené podobě přínosná pro žáky a žákyně jakéhokoliv věku.

Jak se žáci a žákyně ve hře učí?
Hra upevňuje témata obsažená v lekcích tím, že dává žákům a žákyním svobodný prostor pro objevování zdravého chování na internetu. Umožňuje jim tak porozumět online interakcím a jejich následkům v bezpečném a podnětném prostředí.

Pokračování na další stránce →

Lze jednotlivé lekce využít i v Google Učebně?
Rozhodně ano. Interland můžete využít v určitých hodinách nebo jejich částech, případně zpřístupnit zdrojové materiály všem žákům a žákyním prostřednictvím **sdílení** pro třídu.

Musím být odborníkem/odbornicí na digitální občanství, abych se mohl/a zapojit do tohoto programu?
Vůbec ne. Lekce jsou navrženy a rozpracovány tak, aby je ve svých hodinách mohl použit kdokolivPokud si však chcete oživit znalosti - nebo si rozšířit obzory - v oblasti digitální bezpečnosti a občanství, můžete se zúčastnit našeho online kurzu pro vyučující na adrese **g.co/OnlineSafetyEduTraining**.

Řídí se osnovy programu Internetoví úžasňáci místními nebo státními normami?
Jsme rádi, že se ptáte. Ano, osnovy se řídí jak normami ISTE (Mezinárodní společnosti pro technologie ve vzdělávání a normami AASL (Americká asociace školních knihovníků).

Mohou si žáci a žákyně svůj postup v Interlandu ukládat?
V aktuální verzi to možné není a pravděpodobně tomu tak nebude ani v budoucnu. Hra **Internetoví úžasňáci** negeneruje ani neukládá žádné údaje umožňující zjištění totožnosti, což zahrnuje i soubory s uloženým postupem. Důvod je prostý: chtěli jsme, aby tato hra byla přístupná úplně všem, takže není třeba mít žádný účet, přihlašovací údaje ani heslo.

To je sice hezké, ale mnoho žáků a žákyní by se chtělo pochlubit tím, že hru dohráli a co se dozvěděli.
V této věci jsme vám vyšli vstříc a vytvořili jsme zvláštní šablonu pro certifikát, kterou lze vytisknout. Do šablony můžete zapsat jméno každého žáka a žákyně a vytvořit jim tak potvrzení o tom, že kurzem prošli.

Kde najdu všechny materiály?

- **Domovská stránka Internetových úžasňáků se nachází na adrese g.co/BeInternetAwesome.**
- **Hru Interland naleznete na adrese http://goo.gle/InterlandCZ.**
- **Informace o české verzi programu jsou umístěny na adrese https://goo.gle/InternetoviUzasnaci.**

Kde najdu další výukové materiály?

Veškeré pedagogické materiály k projektu Internetoví úžasňáci obdržíte po absolvování školení, na které se můžete přihlásit na těchto stránkách:

https://goo.gle/InternetoviUzasnaci.

Existuje ke hře Internetoví úžasňáci internetová komunita uživatelek a uživatelů, kteří sdílejí své nápady a pomáhají si?
Ano! (A moc nás to těší.) Své nápady často sdílíme na Twitteru, kde také diskutujeme s vyučujícími. Sledujte nás na @GoogleForEdu a zjistěte více o programu **Internetoví úžasňáci** a dalších tématech.

Poznámky

Lekce 01: Buďte internetovými Bystroni

Sdílej s rozmyslem

Chraň sebe i svou pověst na internetu

Shrnutí lekce

Aktivita 1: **Kdy nesdílet?**
Aktivita 2: **Čí profil to vlastně je?**
Aktivita 3: **Jak nás vidí ostatní?**
Aktivita 4: **Jak zachovat soukromí?**
Aktivita 5: **Tak jsem to nemyslel/a!**
Aktivita 6: **Oříznutá realita**
Aktivita 7: **Interland: Ostražitá hora**

Témata

Vyučující i rodiče rozumí tomu, jak mohou online příspěvky z dávné minulosti poškodit vztahy, pověst, i soukromí svých autorů a autorek. Pro děti ale může být náročnější představit si, jak může být zdánlivě neškodný příspěvek, který dnes zveřejnily, zítra nebo kdykoliv v budoucnu nepochopený. Zvlášť když si jej jednou prohlédne někdo, o kom jsme vůbec nečekali, že se k němu dostane.

Následující lekce využívají konkrétní příklady k otevření podnětných diskusí se žáky a žákyněmi, při kterých se naučí, jak si udržet pozitivní online profil a chránit své soukromí i osobní údaje.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Vytvořit a udržet si** pozitivní reputaci online i offline.
- ✓ **Respektovat** hranice soukromí druhých, i když jsou jiné než ty naše.
- ✓ **Uvědomit si** možný dopad digitální stopy.
- ✓ V nepříjemné situaci **požádat o pomoc dospělé**.

Použité normy

Normy ISTE pro vyučující: 1a, 1b, 2a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 4d, 5a, 6a, 6b, 6d, 7a
Normy ISTE pro studující z roku 2016: 1c, 1d, 2a, 2b, 2d, 3b, 3d
Vzdělávací normy AASL: I.a.1, I.b.1, I.c.1, I.d.3, I.d.4, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, d.2. , III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Sdílej s rozmyslem
Slovník

Soukromí na internetu: Situace, kdy máme pod kontrolou, jaké údaje o sobě na internetu sdílíme, kdo všechno je může vidět a sdílet dál.

Digitální stopa (neboli prezentace na internetu): Digitální stopa zahrnuje veškeré údaje, které se o vás na internetu objeví. Může zahrnovat cokoliv: fotky, audiozáznamy, videa, textové zprávy, „lajky“ a komentáře, které jste napsali na profil přátelům. Tak jako na zemi zanecháváte stopy všude, kam vkročíte, stejná stopa po vás zůstává i v podobě příspěvků na internetu.

Pověst: Nápady, názory, dojmy i domněnky, které si o vás vytvářejí druzí – tedy něco, co nemůžete nikdy vědět s jistotou, snad jen, že určitě chcete působit dobře a pozitivně.

Osobní údaje: Údaje, které někoho konkrétně identifikují. Například vaše jméno, adresa, telefonní číslo, rodné číslo, e-mailová adresa apod. Těmto údajům se říká osobní. Vždy si pořádně rozmyslete, než někde na internetu podobné informace zveřejníte.

Přehnané sdílení: Sdílení velkého množství údajů online. Obvykle se to týká situací, kdy někdo v určité chvíli nebo v rozhovoru na internetu zveřejní příliš mnoho soukromých nebo osobních informací o sobě či o druhých (např. o svém partnerovi, rodinných příslušnících atp.).

Nastavení: Jedná se o součást jakékoliv mobilní aplikace, webové stránky či jiného digitálního produktu, kde můžete nastavit či upravit, co sdílíte a jak má být s vaším účtem nakládáno (včetně nastavení soukromí).

Stereotyp: Velmi zjednodušený a všeobecně přijímaný obraz či názor na osobu, skupinu nebo věc.

Interpretace: Způsob, jakým člověk chápe zprávu nebo její smysl.

Kontext: Informace, které obklopují zprávu, případně cokoliv dalšího, co nám pomůže zprávě porozumět. Kontext může zahrnovat místo, kde byla zpráva napsána, čas, kdy se objevila, nebo od koho pochází.

Reprezentace: Obrázek, symbol nebo popis, který mnoho vypovídá (nebo vyjadřuje pravdu) o nějaké věci, osobě nebo skupině.

Rámeček: Když pořídíte fotografii nebo video krajiny, osoby nebo objektu. Rámeček určuje oblast, kterou uvidí ten, komu snímek ukážete. Část, kterou se rozhodnete ponechat mimo rámeček, nikdo jiný neuvidí.

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 1

Kdy nesdílet?

Žáci a žákyně se rozdělí do dvojic a vymyslí si nějaká fiktivní tajemství, která si pak spolu porovnají. Přitom budou uvažovat o hranicích soukromí.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Uvědomit si,** které osobní údaje by měly být považovány za soukromé.
- ✓ **Pochopit,** že každý si zaslouží, aby ostatní respektovali jeho rozhodnutí týkající se soukromí.

Promluvme si

Proč tolik záleží na soukromí?

Vaše digitální stopa je to, co vás na internetu ztělesňuje. Mohou to být fotky, zvukové záznamy, videa, texty, „lajky“ a komentáře, které zveřejníte na profilech přátel. Tak, jako je třeba dbát na dobrou pověst mimo internet (například ve škole), je stejně důležité působit pozitivně i na internetu.

Internet nám usnadňuje komunikaci s rodinou, přáteli a lidmi, kteří mají podobné zájmy jako my. Posíláme zprávy, sdílíme fotky, zapojujeme se do diskusí na sociálních sítích a leckdy si ani neuvědomujeme, kdo všechno může naše příspěvky vidět. Fotku nebo příspěvek, které vám dnes připadají jako zábavné a neškodné, mohou dnes nebo později vidět i lidé, u kterých byste to vůbec nepředpokládali. A protože neznají okolnosti, mohou si je špatně vyložit. Když už jednou něco „pustíte ven“, těžko to vezmete zpátky.

Mějte na paměti:

- Tak jako všechno ostatní na internetu, i vaši digitální stopu mohou vidět lidé, s nimiž jste se nikdy osobně nesetkali.
- Jakmile se o vás něco objeví na internetu, zůstane to tam natrvalo. Představte si to jako nesmazatelnou fixu: nic, co s ní jednou napíšete, už nikdy nevymažete, ani když si později uvědomíte, že jste chtěli napsat něco jiného.

A právě proto je soukromí tak důležité. Můžete si ho chránit tím, že budete sdílet pouze věci, u kterých víte naprosto jistě, že je sdílet chcete. Jinými slovy, buďte vždy opatrní, co na internetu zveřejňujete a sdílíte. Proč ještě může být soukromí důležité?

Také je dobré vědět, kdy raději nezveřejňovat vůbec nic: nereagovat na něčí příspěvek, fotku nebo komentář, ani nesdílet něco, co není pravda. Každý už slyšel „pořádně se rozmysli, než něco nasdílíš“. Nejlepší cestou k respektování vlastního i cizího soukromí je naučit se vždycky na chvíli zastavit a rozmyslet si, jak můj příspěvek může ovlivnit mě i druhé (dnes i v budoucnu), kdo můj příspěvek uvidí, a na základě toho si vyhodnotit, co můžu bez problémů zveřejnit a co je lepší vůbec nesdílet.

Náměty k další diskusi (tyto otázky si **žáci a žákyně** mohou vzít i domů, aby si o nich popovídali doma s rodinou):

- Kdy můžete bez problémů nasdílet fotku nebo video někoho jiného?
- Proč je tak těžké udržet tajemství?

Pokračování na další stránce →

- Je vůbec někdy vhodné prozradit cizí tajemství?
- Kde může být hranice toho, kdy už bychom soukromou věc svého kamaráda nebo kamarádky měli sdílet s někým dospělým? Co můžu udělat pro to, aby tato moje pomoc posílila naše přátelství a co nejméně poškodila naše dobré vztahy a důvěru?

Aktivita

1. Vymyslete tajemství

Nejprve si každý vymyslete nějaké tajemství (ne skutečné).

2. Svěřte se ve dvojici

Už máte všichni tajemství? Teď se rozdělíme do dvojic, kde se o svá tajemství podělíte a proberete spolu tyto tři otázky:

- Svěřili byste někomu toto tajemství?
- S kým byste se o toto tajemství podělili a proč?
- Jak by se asi cítil člověk s tímto tajemstvím, kdyby ho někdo bez jeho vědomí všem prozradil?

3. Povězte to třídě

Nakonec každý žák a žákyně třídě vyjeví své tajemství a jak se cítil/a, když toto tajemství prozrazoval/a. Třída pak může diskutovat o svých odpovědích na výše uvedené otázky.

Výstupy z této lekce

Tajemství jsou jen jedním z osobních údajů, které obvykle chceme udržet v soukromí, nebo se o ně podělit jen se svou rodinou či přáteli. Jakmile nasdílíte něco tajného, nemůžete už ovlivnit, kam se to dostane. Jaké jsou další údaje, které bychom si měli chránit?

- Adresa a telefonní číslo
- E-mailová adresa
- Hesla
- Uživatelská jména
- Školní práce a další dokumenty, které vytvoříte

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 2

Čí profil to vlastně je?

Žáci a žákyně si prohlédnou souhrn osobních údajů vymyšlené postavy a pokusí se podle nich o tomto člověku něco vydedukovat.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Znát** způsoby, jakými lze na internetu najít informace o druhých lidech.
- ✓ **Zamyslet se nad tím,** jak vzniká obrázek o člověku podle toho, co na internetu zveřejňuje.
- ✓ **Určit** přesnost informací a **identifikovat** rozdíl mezi předpokladem, názorem a skutečností.

Promluvme si

Jak víme, co (si myslíme, že) víme

Na internetu lze najít spoustu osobních údajů, ze kterých si můžeme o dotyčných lidech vyvodit názory nebo závěry, které se ukážou jako mylné. Toto jsou otázky, kterými se budeme zabývat:

- Co se o člověku dozvíme z jeho osobních údajů?
- Co můžeme z osobních údajů vyvodit, i když to nevíme jistě?
- Víme, jak byly tyto údaje původně získány? Jak můžeme zjistit jejich zdroj?

Aktivita

Potřebné materiály:

Soubor několika internetových aktivit fiktivních nebo skutečných lidí. Rozdáte pracovní list "Čí profil to vlastně je?", nebo – pokud ho mají žáci vyplnit doma – vyberete příklady podle těchto témat:

- Účty rodinných příslušníků (případně celebrit, pokud to odpovídá věku) na sociálních sítích
- Vytištěné protokoly z historie prohlížeče
- Notebooky nebo zařízení, na kterých lze napsat krátký úkol

1. Pozorně osobu prozkoumejte

Pokud se rozhodnete použít soubory údajů uvedené v pracovním listu, každý žák a každá žákyně dostane kopii k prostudování. Pokud soubory údajů procházíte s celou třídou, vyberte tři lidi, jejich údaje vložte do podobných seznamů jako na pracovním listu, a zajistěte, aby každý dostal kopii a přečetl si ji.

2. Vytvořte popis

Rozdělte třídu do skupin a každé skupině přidělte jednu postavu/osobu. Každá skupina napíše stručný popis „své“ osoby jako odpověď na otázku „Kdo si myslíte, že to je?“

3. Zjistěte pravdu

A teď si povíme o našich postavách pravdu (zajistěte, aby před tímto odhalením měly všechny skupiny napsán svůj popis):

- **Kristýna** je v posledním ročníku základní školy. Příští rok půjde na střední. Doufá, že vystuduje chemické inženýrství a jednou se jí podaří založit vlastní firmu. Jejími zájmy jsou móda a kultura. Ráda tráví čas s rodinou a občas se věnuje dobrovolnictví.
- **Jana** je kapitánka školního volejbalového týmu. Je jí 15 let a bydlí v Přelouči. Má osmiletou sestru. K jejím hlavním zájmům patří volejbal, studium umění, hraní na kytaru a trávení času s přáteli.
- **Robertovi** je 14 let. Hraje fotbal a má dvě kočky. Velmi dobře kreslí a o víkendech rád staví roboty. K jeho hlavním zájmům patří programování, hraní fotbalu a zvířata.

4. Diskuse

Které z vašich odhadů byly správné a které ne? Proč, případně proč ne? Co jste se z této aktivity dozvěděli?

Pokračování na další stránce →

Výstupy z této lekce

Když vidíme příspěvky, komentáře a fotky druhých lidí, vytváříme si o nich představy, které nejsou vždy správné, zvláště když tyto lidi neznáme. To proto, že to, jak je vidíme na internetu, tvoří jen část toho, kým jsou a o co se zajímají. Může jít o někoho, kdo se vydává za někoho jiného, nebo jen vyjadřuje svou chvilkovou myšlenku či pocit. Nikdy nemůžeme vědět, kým lidé jsou nebo jak se doopravdy cítí, dokud se s nimi neseznámíme osobně a i to nějakou dobu trvá.

Pracovní list: Aktivita 2

Čí profil to vlastně je?

Níže si přečtěte souhrn aktivit určité osoby na internetu. Podle těchto informací napište krátký popis toho, kým podle vás tento člověk je: co má rád/a, nerad/a, o co se nejvíce zajímá?

Kristýna

Fotky z Jump areny.
Top strop!

Jak se nejlíp zbavit beďarů

Mladší brácha Alex je čím dál otravnější. Možná je to mimozemšťan.

Pokuta za přeběhnutí na červenou

Sraz módních vlogerů v Olomouci

KONEČNĚ JSEM DOKOUKALA ČTVRTOU SÉRII STRANGER THINGS! **Omg, je to super!**

Jana

Vyhrály jsme! Ještě jeden zápas a jdem na šampionát. Musím víc trénovat smeče.

Nesnáším školní vystoupení **#notgoing**

Národní galerie Praha, Veletržní palác

10 známek toho, že se vám rodiče snaží zničit život

V sobotu jedeme s tátou sjíždět Sázavu.**Už se nemůžu dočkat!**

Koncert Kašpárek v rohlíku

Robert

Pizzerie a bowling Kuželka

Ach jo, štve mě ta dnešní penalta. Aspoň že to nakonec byla remíza. **Ale aspoň jsme remizovali.**

25 fotek štěňátek

Ples střední školy, Brno

Koukněte na web mýho kámoše. Většinu kódu jsem psal já.

Jooo! Nové nejvyšší skóre! Miluju candy crush**!!**

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 3

Jak nás vidí druzí?

Žáci a žákyně přemýšlejí, jak by na základě předchozích aktivit na určitou postavu pohlíželi různí lidé: rodiče, zaměstnavatelé, přátelé nebo policie.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Chápat** , že různí lidé mají různé pohledy. Zvláště když se rozhodujeme, zda nějakou informaci zveřejníme nebo nezveřejníme na internetu.
- ✓ **Uvědomovat si** důsledky prozrazení osobních údajů: to, co sdílíte, se stává součástí vaší reputace, kterou je těžké později napravovat.
- ✓ **Rozvíjet** schopnost proaktivně vytvářet pozitivní prezentaci na internetu.

Promluvme si

Nový úhel pohledu

Informace ve vaší digitální stopě o vás mohou prozradit víc, než byste si přáli. Důsledky mohou být značné.

Podívejme se na profily našich postav ještě jednou, tentokrát přímo z jejich pohledu.

- Myslíte si, že chtějí, aby o nich lidé opravdu tohle všechno věděli? Proč, případně proč ne?
- Jak na ně můžou pohlížet jiní lidé?
- Jakým lidem nebo skupinám lidí tyto informace o sobě (ne)chtějí ukázat?
- Jak na ně můžou pohlížet jiní lidé?
- Jak tyto informace o nich můžou jiní lidé využít?

Různé situace vyžadují různou úroveň soukromí. Schopnost zamyslet se nad tím, jak mohou na váš příspěvek pohlížet jiní lidé, je klíčem k dobrým návykům pro vědomou a bezpečnou práci se soukromím na internetu.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Kopie fiktivních profilů z aktivity 2 pro každého žáka a žákyni

1. Zaujměte nový úhel pohledu

Teď se rozdělíme do skupin. Každá skupina se nad postavami zamyslí z pohledu následujících osob:

- rodič
- kamarád/ka
- vy sami za 10 let
- trenér/ka
- policie
- zaměstnavatel/ka
- reklamní agentura, která vytváří online kampaně

Co je pro vás jako rodiče, vedoucí/ho, trenéra/ku, kamaráda/ku apod. důležité? Jaké závěry byste si o dané postavě vytvořili? Jak byste tyto informace využili? Vyškrtněte údaje, o kterých si myslíte, že by vám je naše postava nechtěla sdělit.

2. Předložte závěry

Každá skupina představí své závěry a vysvětlí svá rozhodnutí. Pokud je to pro vaši třídu vhodné, nyní je vhodná příležitost pro hraní modelových situací.

2. Diskuse ve třídě

Jaké hlavní poznatky si z této skupinové aktivity odnášíte? Proč můžou uvedené informace vypovídat jen část příběhu? Jaké následky podle vás může mít, když si na vás někdo vytvoří negativní názor podle toho, co objeví na internetu?

Výstupy z této lekce

Různí lidé mohou jednu a tu samou informaci vnímat jinak a vyvozovat z ní různé závěry. Nemyslete si, že všichni lidé na vás na internetu budou pohlížet tak, jak si myslíte nebo jak byste si přáli.

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 4

Jak zachovat soukromí

Třída si projde čtyři modelové situace a poté diskutuje o tom, jaký způsob ochrany soukromí by byl v jednotlivých případech nejvhodnější.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Naučit se** nahlížet na ochranu soukromí z pohledu různých lidí.
- ✓ **Chápat,** že různé scénáře vyžadují různé úrovně soukromí.

Promluvme si

Modelové situace týkající se soukromí: Co byste dělali vy?

Situace 1: Jedna vaše spolužačka dostane žihadlo od nějakého podivného hmyzu, po kterém se jí na břiše objeví ošklivá vyrážka hrající všemi barvami. Nechce, aby o tom věděl nikdo jiný.

- Mají druzí lidé právo to vědět?
- Měli byste jim to říct?

Situace 2: Někdo si píše osobní deník. Někdo jiný si ho okopíruje a pak úryvky zveřejní na internetu.

- Udělal ten, který záznamy z deníku zveřejnil, chybu,?
- Jak byste se cítili, kdyby někdo něco takového udělal s něčím, co chcete udržet v tajnosti?

Situace 3: Na veřejném profilu na sociální síti píše kamarád kamarádce:
"Užij si hory a těším se, až budete zpátky."

- Neoznámil tím komentující, že se jeho přítel chystá odjet? Opravdu chtěl, aby to každý věděl?
- Existují vhodnější způsoby, jak někomu popřát, aby si užil prázdniny/hory? Ideálně takové, aby o tom nevěděli úplně všichni?

Situace 4: Víte, že jeden z vašich spolužáků vytvořil na sociálních sítích falešný účet, ve kterém se snaží negativně prezentovat jiného žáka/žákyni, přičemž použil jeho/její soukromé údaje.

- Má druhý žák nebo žákyně právo to vědět?
- Měl by o tom někdo informovat vyučující/ho nebo jiného dospělého, kterému věří? Jak? Co se může stát, když to nikdo neudělá?
- Ostatní neví, kdo to udělal, ale vy viníkovu totožnost znáte. Měli byste to sdělit dospělému, kterému věříte?

Aktivita

Projdeme si čtyři situace a probereme, jaké řešení by každá z nich mohla mít. Rozdělíme se do čtyř skupin, z nichž každá probere jednu situaci. Potom společně podebatujeme tom, jaké závěry jste vyvodili.

Výstupy z této lekce

Různé situace vyžadují různé reakce na internetu i ve skutečném světě. Vždy je důležité respektovat rozhodnutí druhých ohledně jejich vlastního soukromí, i když my sami bychom třeba uvažovali jinak.

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 5

Tak jsem to nemyslel/a!

Studující vytvoří trička, na nichž se prezentují pouze pomocí smajlíků. Přitom zjistí, že stejnou zprávu si mohou různí lidé vykládat různě.

Poznámka pro vyučující:
Když nosíme trička s logy firem, sportovních týmů, škol, hudebníků, politiků apod., stávající se z nás chodící billboardy. Tričko v takovém případě funguje jako přímý způsob komunikace i jako sdělovací prostředek.

Cíle pro žactvo

- ✓ Ptát se sám/a sebe: „Jak si můžou tohle sdělení vyložit ostatní? Můžou ho chápat jinak než já?“
- ✓ Získat povědomí o vizuálních signálech, které lidé používají při komu nikaci
- ✓ Uvědomit si, že sdílením na internetu se zpráva stává sdělovacím prostředkem čili. médiem

Promluvme si

Už se vám stalo, že si někdo špatně vyložil něco, co jste řekli, udělali, napsali nebo zveřejnili na internetu? Rozčílilo ho/ji to, nebo ho/ji to rozesmutnilo, takže jste mu museli vysvětlit, že jste tím mysleli něco úplně jiného, než si myslí on/ona?

Při komunikaci občas víme, co máme na mysli, ale naše protějšky nám nerozumí (zvláště když spolu zrovna nemluvíme osobně z očí do očí). Je to tak proto, že lidé si obrazy a slova vykládají různě na základě vlastních zkušeností.

Aby všechno bylo ještě složitější, součástí našeho sdělení jsou často věci, které vědomě vůbec nevnímáme. Říkáme lidem, kdo jsme a soudíme, kdo jsou oni v podobě různých náznaků, jako je oblečení, účes a dokonce i způsob, jakým chodíme nebo gestikulujeme. Tomu se souborně říká prezentace: vyjadřuje něco o věci, osobě nebo skupině pomocí obrazů, symbolů, stylu a slov.

Například, kdybyste na internetu spatřili obrázek člověka oblečeného ve sportovním v dresu nějakého fotbalového týmu, nejspíš byste si mysleli, že se jedná o fanouška/fanynku daného týmu. A nejspíš byste měli pravdu. Je to proto, že většina z nás ví, jak vypadají sportovní dresy a při jakých příležitostech se nosí. Takže i když třeba nevíme, o jaký konkrétní tým se jedná, víme, že se týká nějakého sportu.

Ale co kdybyste narazili na fotku někoho, kdo na hlavě nosí kus sýra? Co byste si o takovém člověku mysleli? Kdybyste si zajeli na výlet do amerického Wisconsinu nebo fandili amerického fotbalu, věděli byste, že „cheese head“ (tj. „sýrová hlava“) je přezdívkou fanoušků a fanynek týmu Green Bay Packers. Člověk na obrázku tedy nosí klobouk ve tvaru sýra, aby všem dal najevo, že fandí Packers.

Kdybyste však neznali, jak to mezi fanoušky Packers chodí, mohli byste se domnívat, že klobouk je součástí maškarního kostýmu nebo je to jen nějaký „úlet“. Dokonce byste možná

Pokračování na další stránce →

měli chuť fotku okomentovat ve smyslu, co je to za divný módní výstřelek. A fanklub Packers by to rozčílilo. Pro ně by byl váš komentář hrubý a určitě by měli chuť vám zpátky odpovědět zlým komentářem. A to by naštvalo zase vás, takže by došlo k přestřelce plné negativních komentářů a zraněných citů.

Jak tedy můžeme vědět jistě, že když něco zveřejníme na internetu, ostatní skutečně pochopí, co tím myslíme? Jedním ze způsobů je vidět sami sebe jako tvůrce médií, ne jako komunikující nebo hráče a hráčky. Pokaždé, když na internetu vytvoříme nějaký profil, napíšeme někomu, přidáme komentář do herního chatu nebo nasdílíme obrázek, vytváříme médium. Jako všichni dobří tvůrci se u všech médií, která vytváříme nebo sdílíme, před zveřejněním nejprve zamyslíme a položíme si otázku: „Jak by mou zprávu pochopil někdo, kdo se ode mě liší?“

Aktivita

Potřebné materiály:

- Leták „Nepopsané tričko“ (jeden pro každého žáka/yně)
- Leták „Přehled smajlíků“ (promítaný nebo vytištěný tak, aby ho všichni viděli)
- Fixy, pastelky nebo kreslicí křídy
- Páska, provázek nebo jiný způsob, jak všechny obrázky triček vystavit tak, aby je viděla celá třída

1. Aktivita: Popište se pomocí smajlíků a emotikonů

Abychom si mohli připadat jako zdatní tvůrci a tvůrkyně médií, vytvoříme si teď trička. Na předkreslené bílé tričko zkuste vystihnout sami sebe, ale pouze pomocí smajlíků. Můžete použít jeden až tři smajlíky či emotikony, ale ne víc. Můžete použít smajlíky podle vzoru, nebo si vymyslet vlastní.

2. Ukažte a vysvětlete

Rozdělte se do dvojic a pokuste se uhodnout, co vyjadřuje smajlík na tričku toho druhého/té druhé. Byly vaše odhady správné, nebo jste si museli navzájem vysvětlit, co vaše smajlíky znamenají?

2. Zjistěte něco o sobě navzájem

Trička vystavte ve třídě tak, aby na ně všichni viděli. Dokážete přesně přiřadit každé tričko k jeho majiteli/majitelce?

2. Pohovořte si o svých závěrech

V čem bylo těžké, nebo naopak snadné přiřadit trička ke spolužákům? Co vám pomáhalo u symbolů na tričkách, které bylo snadno přiřadit? Stalo se, že nějaký smajlík použilo více lidí? Nebo naopak některý smajlík zvolil/a pouze jeden/jedna z nich?

Shodli se všichni na smyslu všech smajlíků? Jak může kontext změnit smysl smajlíku? Podívejte se na emotikon ruky se dvěma zvednutými prsty. Jak můžete vědět, jestli toto gesto znamená mír, vítězství, nebo číslo dvě? A co emotikon s ohněm? Znamená nebezpečí/stav nouze? Či snad popularitu, nebo úspěch („Tobě to pálí, kámo!“)? Mění se význam podle toho, kde se daný smajlík objeví (smějící se smajlík u domácího úkolu nejspíš znamená, že vás vyučující chválí za dobrou práci, ale ve zprávě od kamaráda/kamarádky může napovídat, že má radost nebo že si dělá legraci).

Výstupy z této lekce

Než jako tvůrci a tvůrkyně médií na internetu zveřejníme nějakou zprávu, obrázek či fotku, měli bychom se na chvíli zastavit a zeptat se: „Jak si tuto zprávu může vyložit někdo, kdo je jiný než já? Určitě pochopí, co tím myslím?“ A stejnou otázku bychom si měli položit, když komentujeme příspěvky ostatních. „Opravdu naprosto chápu, co tím myslí? Jak to můžu vědět?“

Leták: Aktivita 5

Bílé tričko

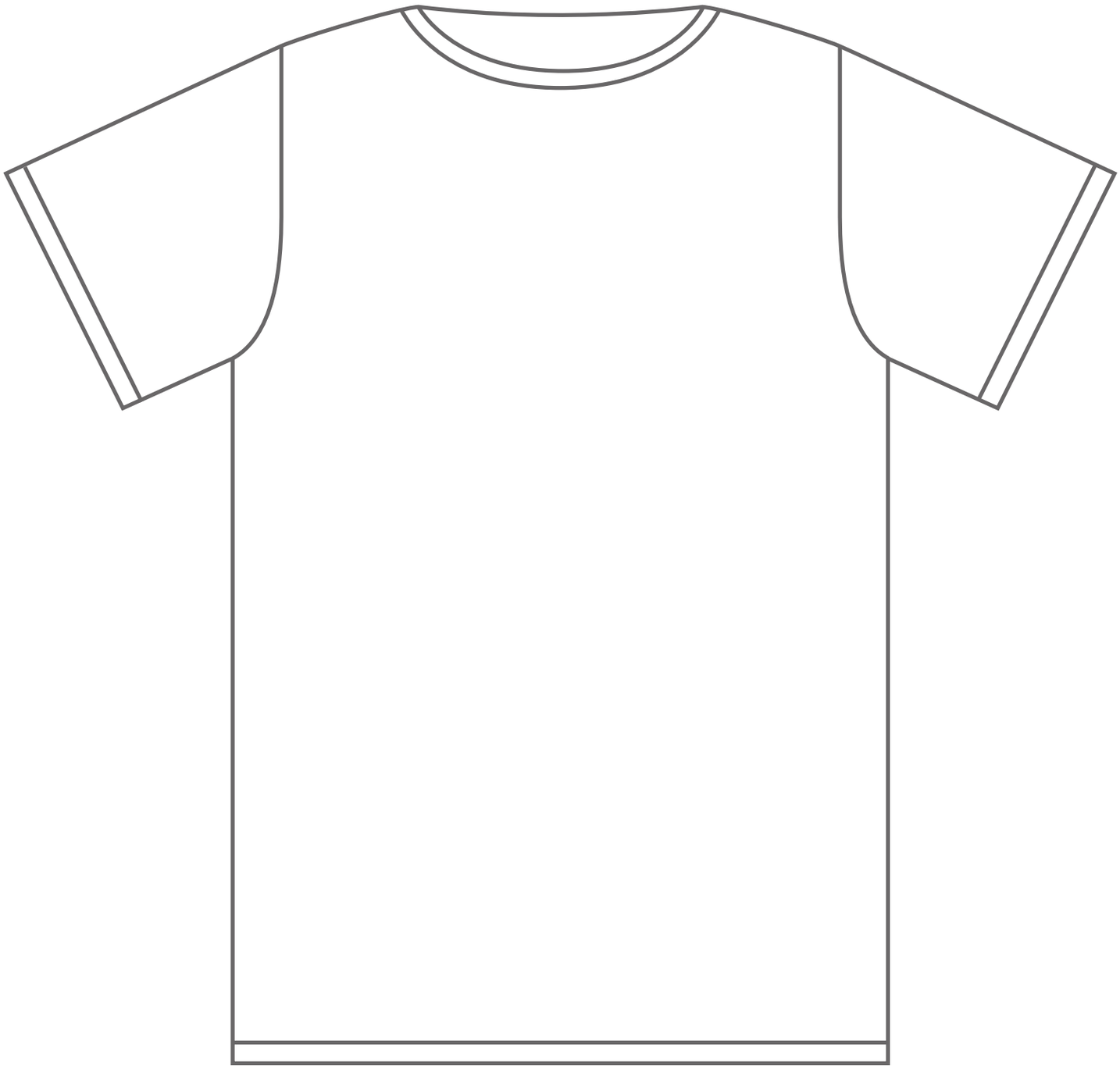

Leták: Aktivita 5

Seznam smajlíků a emotikonů

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 6

Oříznutá realita

Poznámka pro vyučující:

Média vytvářejí lidé, kteří neustále činí rozhodnutí. Nejzákladnější z nich je rozhodnutí, co ukázat a co naopak nechat stranou. Tato lekce žákům a žákyním pomůže, aby při rozhodování, co na internetu nasdílí, vnímali sami sebe jako tvůrce a tvůrkyně médií.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Představit** si sami sebe jako tvůrce/tvůrkyni médií.
- ✓ **Uvědomovat si,** že lidé tvořící média mohou volit mezi tím, co zobrazí, a co ponechají mimo obraz.
- ✓ **Používat** koncept rámců, aby žáci a žákyně vnímali rozdíl mezi tím, co zobrazit veřejně, a co ponechat v tajnosti nebo jako neviditelné.

Promluvme si

Díky **oříznutí** můžeme u vizuálních médií sami určit, jaké množství informací nasdílíme. Rozhodujeme, co do rámce (tedy do toho, co uvidíme) zahrnout, a co naopak ponechat mimo něj (co neuvidíme).

Aktivita

Potřebné materiály:

- Kartičky a nůžky (pro každého žáka/žákyni)
- Leták: „Co je v záběru?“, případně projekční plátno nebo tabule, kam se budou obrázky promítat

Proberte se třídou všechny aktivity a poté diskutujte:

1. Jak se ořezává realita

Veškerá média jsou výsledkem řady rozhodnutí. Jedním z nich je i volba, co ukázat a co naopak nechat stranou. Když fotíme nebo natáčíme video, je náš výtvor oddělený od široké reality rámečkem.

Abyste si mohli vyzkoušet, jak to funguje, vezměte si kartičku a v jejím středu si vystřihněte obdélník, pomocí kterého bude pomyslně ořezávat to, co kolem sebe vidíte.

Obdélník si před sebou podržte na délku paže a pak jej pomalu přibližujte k očím a zpět (to samé můžete zkusit pomocí funkce zoom na fotoaparátu). Co byste řekli o tom, co v rámečku vidíte? Co když ho posunete ze strany na stranu? Existuje způsob, jak rámeček držet tak, abyste viděli pouze některé spolužáky/spolužačky, jiné však ne, případně jen některé věci na stěně a další ne?

Pokud vybíráte jen určitou část reality, kterou sdílíte s ostatními, stáváte se tvůrci/tvůrkyněmi médií. Můžete rozhodovat, co do svého pohledu zahrnete a co ne. To, co ponecháte mimo obraz, ve skutečnosti nezmizí, ale lidé, kteří budou médium sledovat, to nikdy neuvidí.

2. Co ponechat a co vynechat?

Vezměte si leták **Co je v záběru?** a podívejte se na obrázek 1A. Co na něm vidíte a jak to víte?Teď se podívejte na obrázek 1B. Jak vám další informace pomohly získat lepší přehled o tom, co vidíte?

Pokračování na další stránce →

To samé zkuste s obrázkem 2A. Co si myslíte, že vrhá stín? Jaký o tom máte důkaz? 2B přidává další informace. Byl váš odhad správný?

3. Příliš mnoho informací?

Ne vždy platí, že čím více informací, tím lépe. Občas to jen způsobí, že si nemůžete vychutnat nebo pochopit menší výřez obrazu. Podívejte se na příklad č. 3 ve vašem pracovním listu.

Občas je zábavné vidět, jak věci vznikají. Ale co kdybyste pokaždé, když se díváte na film, na televizní pořad nebo na video, neviděli jen malý výřez, ale měli byste v zorném poli i všechny kamery, mikrofony, štáb a okraje kulis? Myslíte, že byste si i pak užili vyprávěný příběh?

4. Je to na vás

Pokaždé, když něco sdílíte na internetu, vytváříte médium. A stejně jako producenti/ky filmu, videa nebo televizního pořadu můžete rozhodnout, co vaši diváci a divačky uvidí, neboli co je v záběru a co zůstává mimo rámec obrazu.

Výstupy z této lekce

Jako tvůrce a tvůrkyně médií vždycky vybíráte určitou část reality, aby ostatní viděli pouze to, co jim chcete ukázat. Mějte to na paměti, když na internetu sdílíte nějaké informace, a dávejte pozor, aby vaše osobní nebo soukromé údaje vždy zůstávaly „mimo záběr“.

Co je v záběru?

1A

1B

2A

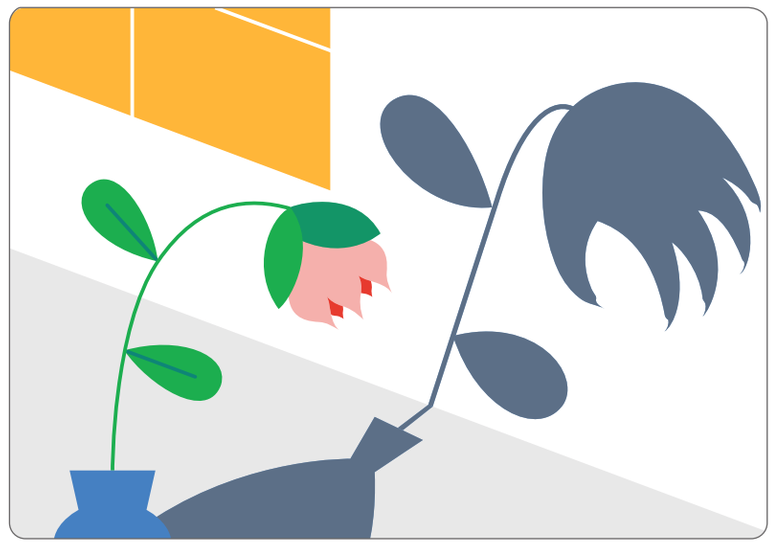

2B

3A

3B

Sdílej s rozmyslem: Aktivita 7

Interland: Ostražitá hora

V hornatém středu Interlandu se všichni setkávají a jejich cesty se kříží. Musíte však neustále dbát na to, co a s kým sdílíte. Informace cestují rychlostí světla a jeden z vašich známých Internautů/Internautek sdílí všechno, na co přijde.

V počítači nebo v mobilním zařízení (např. na tabletu) spusťte prohlížeč a navštivte **g.co/MindfulMountain**.

Náměty k diskusi

Nechte žáky a žákyně, aby si zahráli Ostražitou horu, a poté s nimi nad níže uvedenými otázkami prodiskutujte, co jim hra přinesla. Největší zážitek žákům a žákyním obvykle přinese individuální hraní, ale můžete také vytvořit dvojice. To může být zvláště vhodné u mladších žáků a žákyní.

- Když vezmete v potaz všechny příspěvky, které jste sdíleli ve hře, které z nich byste nejspíše sdíleli i ve skutečném životě? Proč?
- Popište, zda se vám někdy stalo, že jste omylem nasdíleli něco, co jste sdílet neměli.
- Proč si myslíte, že se jedné postavě z Ostražité hory říká megasdíleč/ka?
- Popište chování postavy megasdíleče/ky a jak mohou jeho/její činy ovlivnit hru.
- Jmenujte jednu věc, kterou po těchto lekcích a hraní hry budete dělat jinak.
- Uveďte příklad negativních důsledků, jaké může mít veřejné nasdílení něčeho, co by mělo zůstat jen mezi přáteli.
- Jak budete postupovat, když omylem nasdílíte něco osobního? A co když nasdílí někdo omylem něco příliš osobního o vás?

Poznámky

Lekce 02: Buďte internetovými Ostříži

Neskákej na fejky

Jak se držet dál od phishingu a podvodů

Shrnutí lekce

Aktivita 1: **Pozor na phishing – naskákej na návnadu!**
Aktivita 2: **Kdo doopravdy jsi?**
Aktivita 3: **O robotech**
Aktivita 4: **Je to vážně pravda?**
Aktivita 5: **Jak na internetu odhalit dezinformace?**
Aktivita 6: **Interland: Řeka reality**

Témata

Je velmi důležité, aby děti pochopily, že obsah uvedený na internetu není vždy pravdivý ani spolehlivý a může být spojený s něčí snahou ukrást naše online údaje nebo identitu. Phishing a podobné internetové podvody se snaží uživatele a uživatelky internetu (bez ohledu na věk) přimět, aby zareagovali na výzvy od cizích osob, případně na výzvy od lidí, kteří se vydávají za jejich známé.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Pochopit,** že když je něco na internetu, nemusí to automaticky být pravda.
- ✓ **Pochopit,** jak funguje phishing, proč představuje hrozbu a jak se mu vyhýbat.
- ✓ **Odhadnout** hodnotu webů a dalších informačních zdrojů a vyhýbat se manipulacím, nepodloženým tvrzením, falešným nabídkám nebo výhrám a dalším internetovým podvodům.

Použité normy

Normy ISTE pro vyučující: 1a, 2c, 3b, 3c, 4b, 5a, 6a, 6d, 7a
Normy ISTE pro studující 2016: 1c, 1d, 2b, 2d, 3b, 3d, 7b, 7c
Vzdělávací normy AASL: I.b.1, I.c.1, I.c.2, Ic.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2. , III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Neskákej na fejky

Slovník

obot (bot): Také „chatbot“ nebo „virtuální asistent/ka“ – jedná se o software, který funguje online nebo na síti, kde automaticky odpovídá na otázky, plní příkazy (například vám ukáže, jak se dostanete k domu kamaráda/ky), případně vykonává jednoduché úlohy (například přehraje určitou skladbu).

Phishing: Pokus podvodně z vás na internetu vylákat přihlašovací nebo jiné osobní údaje. Phishing obvykle probíhá prostřednictvím e-mailu, reklam nebo webů, které napodobují ty, jež běžně používáte.

Cílen phishing: Phishingový podvod, ve kterém na vás útočník cílí přesněji, například má k dispozici vaše osobní údaje.

Podvod (scam): Pokus obalamutit lidi a vylákat z nich peníze nebo jiné cennosti.

Důvěryhodný: Dá se spolehnout na to, že dělá, co je správné nebo co je potřeba. Ten/ta, kdo svá tvrzení vždy podkládá důkazy, takže se můžete spolehnout, že říká pravdu.

Autentický: Skutečný, původní, pravdivý nebo přesný, žádná napodobenina ani kopie.

Ověřitelný (verifikovatelný): Něco, co lze prokázat nebo jinak zjistit, že je to pravdivé či správné.

Klamavý: Falešný, nepravdivý; akce nebo zpráva, která má někoho oklamat, obalamutit, obelstít nebo uvést v omyl.

Manipulace: Nepoctivé, nečestné nebo násilné ovládnutí či ovlivnění druhé osoby/události. Jinými slovy to, co najdete na internetu, může být zmanipulováno (například fotka může být upravena tak, abyste uvěřili něčemu, co není pravda).

Firewall: Program, který váš počítač chrání před většinou podvodů.

Catfishing: Vytvoření falešné identity nebo profilu na sociálních sítích za účelem přimět lidi, aby sdíleli své osobní údaje nebo uvěřili, že hovoří se skutečnou osobou s legitimním účtem, profilem nebo stránkou.

Clickbait: Manipulativní online obsah, příspěvky nebo reklamy, které vydělávají na tom, že se snaží uživatele/ky zaujmout a přimět je, aby klikli na odkaz nebo webovou stránku a zvýšili tak počet zobrazení nebo návštěvnost (a v důsledku toho i tržby).

Vlogger: Někdo, kdo na blog nebo na sociální sítě pravidelně umisťuje krátká videa.

Zdroj: Osoba či materiál poskytující informace.

Věrohodný: Spolehlivý; například věrohodný zdroj má opakovatelné nebo ověřitelné způsoby získávání informací.

Důkaz: Fakta nebo příklady, které dokazují, že je něco pravdivé nebo falešné.

Odbornost: Dovednost nebo znalost určité věci; odborností se vyznačují odborníci.

Motiv: Důvod, proč někdo něco dělá; úmysl.

Klamná zpráva: Zpráva, která úmyslně lže nebo zkresluje pravdu.

Krycí skupina: Skupina, která se vydává za něco, čím není, aby skryla identitu lidí, kteří ji skutečně řídí.

Dezinformace: Informace, které jsou falešné nebo záměrně zavádějící.

Skeptický: Kritický pohled zpochybňující určité tvrzení snažící se zpochybňovat to, co je předkládáno jako pravdivé.

Neskákej na fejky: Aktivita 1

Pozor na phishing – nezbašti to!

Děti si zahrají hru, ve které si projdou různé e-maily a texty a pokusí se rozhodnout, které zprávy jsou pravé a u kterých se jedná jen o phishingové podvody.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Seznámit se** s technikami, které se používají pro krádeže identity.
- ✓ **Znát** způsoby, jak krádežím identity předcházet.
- ✓ **Vědět,** že pokud jim někdo ukradne identitu, mají to ihned oznámit dospělému, kterému věří.
- ✓ **Rozpoznat** známky pokusů o phishing.
- ✓ **Být opatrní** v tom, jak a s kým sdílejí své osobní údaje.

Promluvme si

Co je to vlastně phishing?

Phishing znamená, že se někdo vydává za někoho důvěryhodného a prostřednictvím e-mailu, SMS nebo jiné online komunikace se vám snaží ukrást přihlašovací údaje nebo údaje k účtu. Phishingové e-maily vám mohou také zavirovat počítač prostřednictvím nebezpečných webových stránek, na které se vás snaží nasměrovat, nebo příloh, které se vás snaží přimět otevřít. Některé viry se zmocní vašeho seznamu kontaktů a s jeho pomocí pak stejným způsobem, ale cíleněji útočí na vaše přátele a rodinné příslušníky. Jiné typy podvodných zpráv vám budou tvrdit, že je něco v nepořádku s vaším zařízením a že si nutně musíte stáhnout opravu, která je ve skutečnosti malware nebo jiný nežádoucí software. Pamatujte si, že web ani reklama nemohou poznat, zda je vaše zařízení v pořádku nebo ne!

U některých phishingových útoků je na první pohled zřejmé, že jde o podvod. Jiné mohou být záludnější a opravdu matoucí, například když vám podvodník (někdy též „scammer“) pošle zprávu, která zahrnuje i některé vaše osobní údaje. Tato metoda se nazývá cílený phishing a dá se velmi těžko odhalit, protože pomocí vašich osobních údajů podvodníci navodí dojem, že vás skutečně znají.

Než kliknete na odkaz nebo zadáte heslo na webu, který jste dosud nenavštívili, měli byste si ohledně příslušného e-mailu nebo webu položit několik otázek. Například:

- Vypadá tento web stejně profesionálně jako ty, které znáte a věříte jim? Je na něm uvedeno správné logo produktu nebo firmy? Nejsou v textu gramatické a pravopisné chyby?
- Odpovídá adresa webu názvu firmy nebo produktu a informacím, které hledáte? Nejsou v adrese překlepy nebo přesmyčky (tj. přehozená písmena)?
- Zobrazují se spamová vyskakovací okna?
- Začíná adresa URL schématem https:// se symbolem zeleného zámku po levé straně?(To naznačuje, že spojení je zabezpečené.)
- Co je psáno miniaturním písmem? (Různé záludnosti bývají často ukryty právě zde).
- Nenabízí e-mail nebo web něco, co zní až příliš dobře, aby to mohla být pravda (například šance na získání velkého množství peněz)? (Takové nabídky jsou téměř vždy podvodné.)
- Nepřipadá vám zpráva divná? Jako kdyby vás odesilatel možná znal, ale nejste si tím úplně jisti?

Pokračování na další stránce →

A co když na nějaký podvod naletíte? Především nepropadejte panice.

- Okamžitě to oznamte rodičům, vyučujícím nebo jiným dospělím, kterým věříte. Čím déle budete čekat, tím hůře se může situace vyvrbit
- Změňte si hesla u internetových účtů
- Pokud jste se dali obelstít podvodem, dejte to ihned vědět svým přátelům a lidem ve svých kontaktech, protože by mohli být další na řadě
- Pokud je to možné, pomocí nastavení zprávu nahlaste jako spam

Aktivita

Potřebné materiály:

- Pracovní list „Ukázky podvodů“

Odpovědi k pracovnímu listu „Ukázky podvodů“):

- **Skutečné.** V e-mailu je uživatel/ka vyzván/a, aby se sám/sama přihlásil/a ke svému účtu na webu příslušné firmy. Odkaz nevede přímo na přihlášení a odesilatel po příjemci nepožaduje zaslání hesla e-mailem (odkazy mohou vést na škodlivé weby)
- **Falešné.** Podezřelá a nezabezpečená adresa URL
- **Skutečné.** Zkontrolujte, zda adresa URL začíná schématem https://
- **Falešné.** Podezřelá nabídka výměnou za bankovní údaje
- **Falešné.** Nezabezpečená a podezřelá adresa URL

1. Skupiny si pročtou příklady

Rozdělme se do dvou skupin, z nichž každá si prostuduje tyto příklady zpráv a webových stránek.

2. Žákyně a žáci jednotlivě označí odpovědi

U každého příkladu rozhodněte, zda je skutečný nebo falešný, a pod něj uveďte důvody.

3. Skupiny diskutují o svých odpovědích

Které příklady působily důvěryhodně a které se zdály podezřelé? Překvapily vás některé odpovědi? Pokud ano, proč?

4. Další diskuse

Zde je několik dalších otázek, které byste si měli položit, když na internetu otevíráte zprávy nebo weby:

- **Zdá se vám tato zpráva v pořádku?**

Jaký je váš první dojem? Všimli jste si v ní nějakých nedůvěryhodných částí? Nabízí řešení nějakého problému, o kterém vůbec nevíte?

- **Nabízí něco zdarma?**

Nabídky zdarma obvykle ve skutečnosti zdarma nejsou.

- **Žádá po vás osobní údaje?**

Některé weby vás žádají o osobní údaje, aby vám mohly posílat další podvodné zprávy. Například kvízy nebo různé testy osobnosti mohou shromažďovat různá fakta, aby pak mohly snáze uhodnout vaše heslo nebo jiné tajné informace. Většina skutečných firem vás e-mailem o žádné osobní informace nežádá.

- **Jedná se o řetězový e-mail nebo zprávu na sociální síti?**

E-maily a zprávy, které žádají další přeposílání všem známým, mohou ohrozit vás i ostatní. Nedělejte to, pokud opravdu dobře neznáte zdroj a nemáte jistotu, že je skutečně bezpečné zprávu přeposlat dál.

- **Obsahuje zpráva text psaný malým písmem?**
  Na konci většiny dokumentů se nachází část psaná velmi malým písmem, která je mnohdy formátována tak, abyste ji přehlédli. Například hlavní nadpis velkými písmeny hlásá, že vyhráváte mobil zdarma, ale na konci je malým písmem uvedeno, že za něj ve skutečnosti máte firmě platit 200 dolarů měsíčně. Každá zpráva malým písmem nemusí být takto zlá, ale vždycky si na ně dávejte pozor.

Poznámka: Pro účely tohoto cvičení předpokládejme, že Internautův e-mail je skutečnou a důvěryhodnou službou.

Výstupy z této lekce

Na internetu si neustále dávejte pozor na podvodné útoky v e-mailech, v textových zprávách a příspěvcích. A pokud někdy naletíte, rozhodně to hned povězte nějaké dospělé osobě, které věříte.

Pracovní list: Aktivita 1

Ukázky phishingu

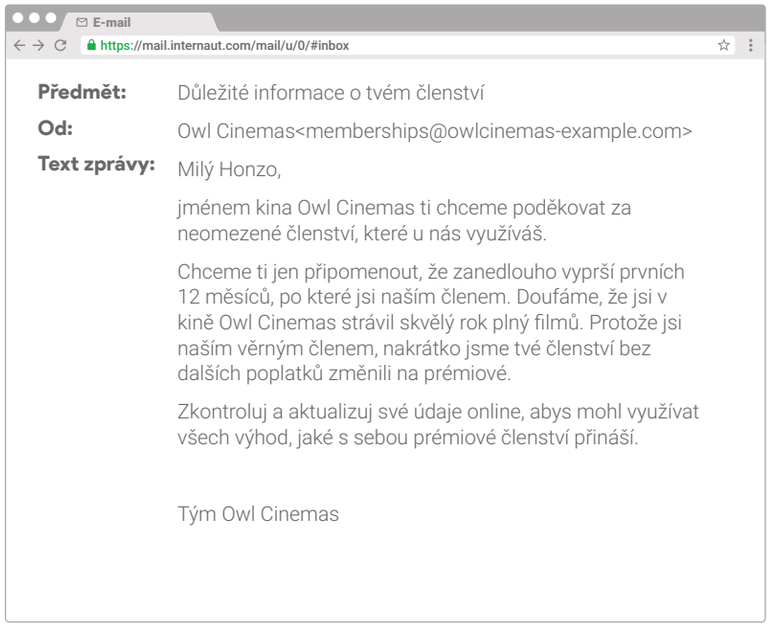

1. Je tato zpráva skutečná, nebo falešná?

Skutečná _____ Falešná _____

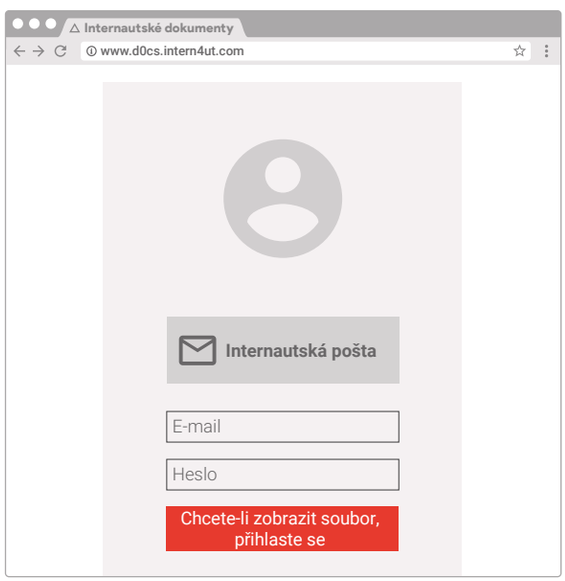

2. Je tato zpráva skutečná, nebo falešná?

Skutečná _____ Falešná _____

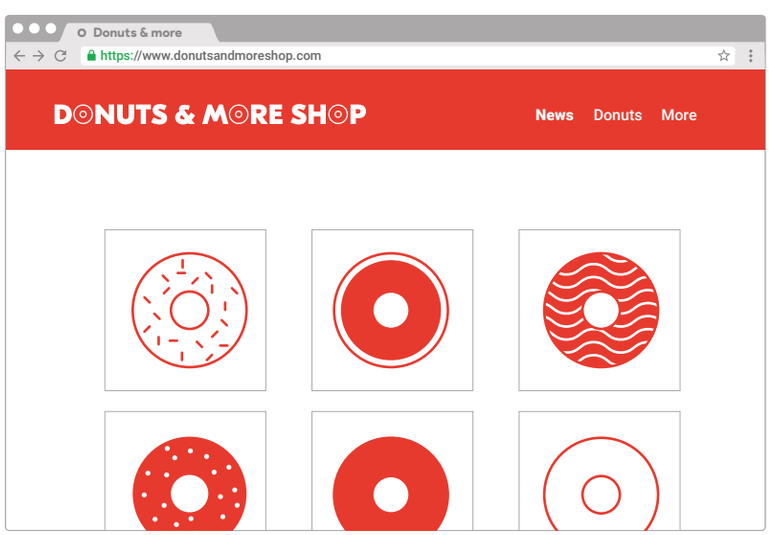

3. Je tato zpráva skutečná, nebo falešná?

Skutečná _____ Falešná _____

E-mail

https://internaut.mail.com/mail/u/0/#inbox

Předmět: Skvělá příležitost, příteli

Od: Robin<robin@robin-hood-example.com>

Text zprávy: Milý příteli,

jmenuji se Robin a pracuji jako učitel v Hradci Králové. Učím opravdu početnou skupinu žáků/yní a věřím, že životy těchto dětí se díky mně opravdu výrazně mění. Trápí mě ale finanční situace učitelů a to, že musíme platit obrovské daně. Jak jistě víš, učitelé by nikdy neměli platit tak vysoké daně, protože naše platy byly vždy mimořádně nízké. Teď mám ale zdědit obrovskou částku peněz (více než 15 milionů Korun), a tak nechci, aby tyto peníze padly do rukou šerifovi.

Protože jsme vždycky byli nejlepší přátelé, rád bych tyto peníze do konce daňového období převedl na tvůj účet. Za odměnu ti jeden milión přenechám. Tak skvělou nabídku bych nikomu jinému neudělal, ale vím, že jsme přátelé a že ti můžu věřit. Pošli mi prosím své kompletní bankovní údaje, abych ti mohl peníze převést na účet.

Tvůj navěky nejlepší přítel

Robin Čermák

4. Je tato zpráva skutečná, nebo falešná?

Skutečná _____ Falešná _____

Internautské účty

http://www.internautaccounts.com-genuine-login.com/

Internautské účty

Ahoj, jsi to vážně ty?

Zdá se, že se do svého účtu přihlašuješ z nového místa. Abychom si ověřili, že jsi to opravdu ty a ne někdo, kdo se ti snaží ukrást účet, vyplň následující rychlé ověření. Bližší informace o tomto bezpečnostním opatření.

Vybrat metodu ověření

(●) Potvrzení telefonního čísla:

Zadej úplné telefonní číslo

Internautská pošta zkontroluje, zda se jedná o stejné telefonní číslo, které máme v databázi. Žádné zprávy ti nepošleme.

( ) Potvrzení e-mailové adresy pro obnovení:

Zadej úplnou e-mailovou adresu

Internautská pošta zkontroluje, zda se jedná o stejnou e-mailovou adresu, kterou máme v databázi. Žádné zprávy ti nepošleme.

Pokračovat

5. Je tato zpráva skutečná, nebo falešná?

Skutečná _____ Falešná _____

Neskákej na fejky: Aktivita 2

Kdo doopravdy jsi?

Žáci a žákyně si procvičí své antiphishingové dovednosti čtením podezřelých textových zpráv, příspěvků, žádostí o přátelství, obrázků a e-mailů. Poté diskutují o tom, jak reagovat.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Pochopit,** že lidé na internetu nemusí být vždy těmi, za koho se vydávají.
- ✓ **Vždy se ujistit,** že skutečně komunikují s tím, s kým si myslí, že komunikují, a teprve potom odpovědět.
- ✓ **Zeptat se** nebo požádat o pomoc dospělé v případě, že si nejsou identitou druhé osoby jisti.

Promluvme si

Jak víte, že to jsou opravdu oni?

Když telefonujete s kamarádem nebo s kamarádkou, můžete je poznat podle hlasu, i když je nevidíte. Internetový svět je však trochu jiný. V kyberprostoru je mnohem těžší poznat, že se bavíte opravdu s tím, s kým myslíte. V aplikacích i ve hrách se lidé občas vydávají za někoho jiného – někdy jako vtip, někdy chtějí někomu ublížit a jindy jim jde o to, aby někomu ukradli osobní údaje. Když se pohybujete po internetu, mohou vás oslovit a chtít se s vámi spojit lidé, které neznáte. Nejbezpečnější, co v takovém případě můžete udělat, je neodpovídat jim nebo to sdělit někomu z rodičů nebo jinému důvěryhodnému dospělému. Než ale usoudíte, že můžete bezpečně odpovědět, je dobré si o svém protějšku nejprve něco zjistit. Prohlédněte si jeho/její profil, podívejte se, jaké má přátele, nebo si dohledejte jiné informace, které potvrzují, že je opravdu tím, kým tvrdí, že je.

Existuje více způsobů, jak si na internetu ověřit něčí identitu. Zde pro začátek uvádíme několik příkladů.

Poznámka pro vyučující:

Můžete společně se třídou nejprve hledat odpověď na otázku „Jak si můžeme na internetu ověřit něčí identitu?“ a teprve pak pokračovat v konverzaci podle uvedených bodů.

- **Nevypadá profilová fotka dotyčného člověka podezřele?**
  Není jeho profilová fotka rozmazaná nebo těžko rozeznatelná? Nepoužívá místo fotky úplně jiný obrázek, například bitmoji (personalizovaný avatar), meme nebo nějakou animovanou postavičku či portrét animované postavičky? Za nekvalitními fotkami, avatary, snímky zvířat apod. lze na sociálních sítích snadno skrýt svou skutečnou identitu. Podvodníci také často kradou fotky skutečných lidí, které použijí k vytvoření falešného profilu, ve kterém se za ně vydávají. Můžete najít více fotek osoby s tímto jménem?

- **Obsahuje její uživatelské jméno i jméno skutečné?**
  Odpovídá jméno na obrazovce (například na sociálních sítích) skutečnému jménu dotyčné osoby? (Například adresa profilu Jany Novákové by měla vypadat jako socialnisit.com/jana_novakova).

- **Uvádí v profilu něco o sobě?**
  Pokud ano, vypadají tyto údaje, jako by je skutečně někdo napsal? Falešné účty nemívají v sekci „O mně“ příliš mnoho informací, nebo zde najdete jen náhodně poskládané údaje. Nachází se v osobních údajích něco, co lze potvrdit dalším vyhledáváním?

- **Jak dlouho je daný účet aktivní? Odpovídá aktivita, kterou vidíte, vašim očekáváním?**Je profil nový, nebo vykazuje spoustu aktivity? Máte s dotyčným člověkem nějaké společné přátele, které byste čekali? Na falešných účtech obvykle nebývá příliš mnoho obsahu nebo známek, že by na ně druzí umísťovali příspěvky, komentáře nebo jinak komunikovali.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Kopie pracovního listu „Kdo doopravdy jsi?“, rozstříhaná tak, aby na každém pruhu papíru byl jeden scénář.
- Nádoba, kam tyto pruhy papíru vhodíte (každá skupina dětí si pak vybere jeden)
- Phishingový tahák

1. Skupiny si prohlédnou scénáře
Teď se rozdělíme do skupin. Každá skupina si z této nádoby vybere jeden scénář a rozhodne, jak na danou situaci zareagovat.

2. Skupiny jednají podle scénářů
Teď si každá skupina zahraje svůj scénář: jeden žák/žákyně bude vyprávět příběh, druhý přednese zprávu, třetí reakci a čtvrtý může vysvětlit důvody.

3. Třída diskutuje o rozhodnutích jednotlivých skupin
Nakonec reakce jednotlivých skupin porovnáme s údaji uvedenými v tomto taháku. Pokud vás napadají ještě další, záludnější zprávy, můžete je napsat. Pokud to uděláte, každá skupina by se měla o nově vytvořené zprávy podělit s ostatními.

Výstupy z této lekce

O tom, s kým se budete na internetu bavit, rozhodujete vy. Vždy zkontrolujte, zda lidé, se kterými komunikujete, jsou opravdu těmi, kterými tvrdí, že jsou!

Pracovní list: Aktivita 2

Kdo doopravdy jsi?

Scénář 1

Někdo neznámý vám na internetu pošle žádost o sledování. „Ahoj, vypadáš sympaticky, určitě je s tebou legrace. Pojďme se spolu bavit! Budeš mě sledovat? — Robert“

Scénář 2

Na mobil vám přijde zpráva od někoho, koho neznáte. „Ahoj, tady je Kája! Pamatuješ se na mě z minulého léta?“

Scénář 3

Dostanete zprávu od někoho, koho nesledujete. „Čauky! Líbí se mi tvoje příspěvky, jsou FAKT vtipný! Dej mi svůj telefon, ať si můžeme popovídat víc!“

Scénář 4

Do chatu ti napíše někdo, koho neznáš. „Dneska jsme se potkali na chodbě. VYPADÁŠ FAKT SUPROVĚ! Jakou máš adresu? Stavím se pro tebe a můžem jít ven.“

Scénář 5

Na internetu dostanete zprávu. „Ahoj, zrovna jsem potkal tvou kámošku Simču. Vyprávěla mi o tobě. Moc rád bych tě poznal. Kde bydlíš?“

Phishingový tahák: Aktivita 2

Kdo doopravdy jsi?

Zde je uvedeno pět scénářů obsahujících zprávy, které může každý z vás dostat na svůj telefon. Všichni máte k dispozici seznam způsobů, jakými lze reagovat. Některé jsou vhodné, jiné už tolik ne. Podívejte se, jestli vám dávají smysl, případně si vymyslete vlastní odpovědi. Pokud se vám některý z těchto scénářů opravdu přihodí a nebudete s jistotou vědět, co dělat, nejjednodušší je nereagovat vůbec. Vždycky můžete kontakt ignorovat nebo zablokovat. Také nikdy neuškodí si o tom promluvit s někým z rodičů nebo s vyučující/m.

Scénář 1

Od někoho, koho neznáte, dostanete tuto zprávu: „Ahoj, vypadáš sympaticky, určitě je s tebou legrace. Pojďme se spolu bavit! Můžeš si mě přidat do přátel? — Robert.“ Co uděláte?

- **Budete Roberta ignorovat.** Pokud ho neznáte, nemusíte se s ním vůbec bavit, tečka.
- **„Ahoj Roberte, my se známe?“** Pokud si nejste jisti, nejdřív se zeptejte.
- **Roberta zablokujete.** Pokud jste si ho prověřili a rozhodli se ho zablokovat, už od něj žádnou další zprávu nedostanete. Na většině sociálních sítí se o tom, že jste ho zablokovali, ani nedozví. Pokud vám někdo cizí píše nějaké zprávy, které vám přijdou divné, vždycky si radši udělejte snímek obrazovky, než si daný profil zablokujete. Po zablokování kontaktu konverzace může zmizet.
- **Prověříte si Robertův profil.** Buďte opatrní – falešný profil se dá vyrobit velmi snadno!Zkontrolujte si jeho seznam přátel a podívejte se, na koho má spojení. Okruh jeho přátel představuje další způsob, jak zjistit, zda je nebo není skutečný, zvláště když nikoho z jeho přátel neznáte. Dalším náznakem, že tento profil není skutečný, je nedostatečná aktivita na jeho stránce.
- **Přidáte si Roberta do přátel.** Pokud se vám OPRAVDU zdá být v pořádku. To nedoporučujeme, dokud si pečlivě nezkontrolujete jeho identitu a neporadíte se s dospělým, kterému věříte.
- **Dáte mu své osobní údaje.** Nikdy nedávejte osobní údaje někomu, koho neznáte!

Scénář 2

Na mobil obdržíte textovou zprávu od někoho, koho neznáte. „Ahoj, tady je Kája! Pamatuješ se na mě z minulého léta?“ Co uděláte?

- **Káju zablokujete.** To by mohlo být nezdvořilé v případě, že ji skutečně znáte. Pokud ale nevíte jistě, zda jste minulé léto nějakou Káju potkali, případně vám posílá přehnaně mnoho zpráv a sdílí toho o sobě příliš, klidně ji zablokujte.
- **Budete Káju ignorovat.** Pokud nikoho takového neznáte, nemusíte vůbec odpovídat.
- **„Ahoj Kájo, známe se?“** Toto je bezpečná možnost, pokud si nejste jisti, zda jste se s ní skutečně potkali, chcete zjistit něco víc a možná si ji připomenout. Rozhodně však Káje neříkejte, kde jste minulé léto byli!
- **„Sice si na tebe nevzpomínám, ale můžeme se třeba někdy setkat.“** Tohle vážně není dobrý nápad. Nikdy byste neměli nabízet setkání někomu, koho neznáte.

Pokračování na další stránce →

Scénář 3

Dostanete přímou zprávu od @soccergirl12, kterou nesledujete. „Čauky! Líbí se mi tvoje příspěvky, jsou FAKT vtipný! Dej mi svůj telefon, ať si můžeme popovídat víc!“ Co uděláte?

- **Budete @soccergirl12 ignorovat.** Nemusíte odpovídat, když nechcete.
- **@soccergirl12 zablokujete.** Pokud vám tento člověk připadá podezřelý a zablokujete ho, už o něm nikdy neuslyšíte (pokud si nezaloží nový falešný profil a nebude vás kontaktovat pod jinou falešnou identitou).
- **„Ahoj, známe se?“** Pokud si nejste jisti, položte svému protějšku pár prověřujících otázek, než mu sdělíte nějaké osobní údaje, jako je telefonní číslo.
- **„Tak fajn, můj telefon je…“** Ne! I kdybyste si ověřili, kým tazatel je, není dobré své osobní údaje sdílet přes sociální sítě. Spojte se jiným způsobem, ať už třeba přes rodiče, vyučující nebo jinou osobu.

Scénář 4

Do chatu dostanete zprávu od někoho, koho neznáte. „Dneska jsme se potkali na chodbě. VYPADÁŠ FAKT SUPROVĚ! Jakou máš adresu? Stavím se pro tebe a můžem jít ven.“ Co uděláte?

- **Budete zprávu ignorovat.** Pravděpodobně dobrá volba.
- **Uživatele zablokujete.** Pokud máte z někoho nepříjemný pocit, neváhejte a zablokujte ho.
- **„Kdo jsi?“** Nejspíš ne. Pokud zpráva zní povrchně nebo jinak divně, nejlepší je neodpovídat, nebo druhého rovnou zablokovat.
- **„To jsi ty, Leni? Taky VYPADÁŠ SUPROVĚ! Bydlím v Bořivojově 12.“** Tohle není dobrý nápad, ani když si myslíte, že víte, kdo zprávu napsal. Než někomu sdělíte svou adresu nebo jiný osobní údaj, prověřte si ho, i když máte dojem, že ho znáte. Nikdy se sami nesetkávejte s někým, koho znáte pouze z internetu!

Scénář 5

Obdržíte tuto zprávu: „Ahoj, zrovna jsem potkal tvou kámošku Simču. Vyprávěla mi o tobě. Moc rád bych tě poznal. Kde bydlíš?“ Co uděláte?

- **Budete zprávu ignorovat.** Pokud dotyčného neznáte, ale opravdu máte kamarádku tohoto jména, nejlepší bude si se Simčou promluvit a teprve pak případně odpovědět.
- **Uživatele zablokujete.** Pokud dotyčného neznáte a neznáte ani žádnou Simču, nejlepší bude pomocí nastavení tohoto uživatele zablokovat, aby vás už nemohl kontaktovat.
- **„Kdo jsi?“** To nejspíš není dobrý nápad. Pokud někoho neznáte, raději neodpovídejte, alespoň dokud si nepromluvíte se Simčou.

Neskákej na fejky: Aktivita 3

O botech a umělé inteligenci

Žáci a žákyně v dnešní době čím dál častěji - doma i ve škole - komunikují s uměle vytvořenými "hlasy", které vycházejí z různých zařízení, aplikací a webů. Tomuto softwaru se občas říká také „chatboti“ či „virtuální asistenti“ nebo jen "boti". Tato aktivita zahrnuje jednoduché otázky a odpovědi, při kterých se můžete ve třídě zamyslet nad interakcí s boty.

Poznámka: Zkuste diskusi ponechat otevřenou, neboť tato aktivita by měla u žáků a žákyň povzbudit samostatné kritické myšlení, ne jim vnucovat nějaké závěry.

Úkoly pro žactvo

- ✓ **Vědět,** že se tato interaktivní technologie v jejich životech objevuje čím dál častěji.
- ✓ **Identifikovat** zkušenosti s různými druhy botů.
- ✓ **Analyzovat,** jaké dopady (pozitivní i negativní) mají tyto technologie na náš běžný život.

Promluvme si

V současné době používá boty či hlasové asistenty/ky čím dál tím více lidí. Už jste tohle slovo někdy slyšeli? Říká se jim také „chatboti“ nebo „virtuální asistenti,/ky“ obecně i „boti“. Mohou dělat nepřeberné množství věcí: hrát hry, sledovat počasí, odpovídat na otázky, ukazovat cestu, v určitý čas vás na něco upozornit apod. Občas mají lidské jméno, jindy jejich názvy jen popisují, co dělají. Například Pes na každý den (dogperday.org) je bot, který vám každý den automaticky pošle fotku psa. Roboty najdete v mobilních zařízeních, na internetu, v autech nebo se může jednat o speciální zařízení, která lidé umísťují do různých místností ve svých domovech. Promluvme si zkušenostech, jaké už s roboty máte, a trochu se nad nimi zamysleme.

Zde máme několik otázek, nad kterými můžeme zauvažovat:

- Víte, co je to bot?
- Kdo z vás už někdy s nějakým botem mluvil? Na jakém zařízení?
- Kdo by nám řekl, jaké to je?
- K čemu se podle vás boti nejlépe hodí (příklady pro inspiraci: předpověď počasí, získávání zpráv, hraní her, vyhledávání informací)?
- Boti používají takzvanou umělou inteligenci (UI, občas i AI z anglického „artificial intelligence“). Umělá inteligence se postupně učí otázkami, které jí pokládáte, takže vám pak může lépe pomáhat. Za tímto účelem si boti občas „pamatují“ nebo zaznamenávají, na co se ptáte nebo co říkáte. Přemýšlíte teď o tom, co byste takovému botovi řekli? Pokud ano, co byste mu řekli a jaké informace byste si naopak nechali pro sebe?
- Myslíte si, že mluvit s umělou inteligencí je stejné jako mluvit s člověkem? V čem to stejné je a v čem ne?
- Jak byste s umělou inteligencí mluvili vy? Byli byste k ní laskaví, nebo byste na ni občas křičeli?
- Je v pořádku, když lidé na boty křičí? Proč, případně proč ne? Je to nácvik určité interakce?
- Velmi malé děti si občas myslí, že boti jsou lidé. Jak byste malé sestřičce, bratříčkovi nebo třeba bratranci vysvětlili, s čím to vlastně hovoří?

- Když se umělá inteligence učí od lidí, napadá vás něco, co bychom jí neměli říkat, aby se to od nás nenaučila? (Tip: Vzpomeňte si na aktivity lekce „Sdílej s rozmyslem“ a uveďte, v čem je tato situace podobná.)
- Dají se informace klasifikovat jako dobré a špatné nebo jako skutečné a falešné?
  Jak se můžeme pokusit tyto otázky zodpovědět?

Aktivita

Po diskusi všichni společně (případně ve skupinách kolem jednotlivých zařízení) vyhledejte obrázky botů, robotů a další informace o nich (včetně aktuálních zpráv). Zkuste hledat slova jako chatbot „hlasový asistent", „virtuální asistent", „umělá inteligence". Společně rozhodněte, zda jsou informace dobré, a nechte žáky a žákyně, aby si vybrali článek, který si vezmou domů, přečtou si ho s rodiči a do jednoho odstavce napíší jeho stručný obsah.

Výstupy z této lekce

Kritické myšlení je jedním z nejúčinnějších nástrojů, které nám umožňují používat technologie tak, aby nám pomáhaly. Nejlepší na tom je, že tento nástroj se každým použitím dále zlepšuje. Účinně a zábavně ho můžete vylepšovat i společným přemýšlením a diskutováním.

Neskákej na fejky: Aktivita 4

Je to skutečně pravda?

Poznámka pro vyučující:

Kromě toho, že se žáky a žákyně snažíme naučit, aby pomocí analytických otázek dokázali odhadnout spolehlivost zdroje, chceme jim také ukázat, že informace pocházejí z mnoha míst (nejen z učebnic). Proto je třeba, aby dokázali využít svých schopností a uměli analyzovat všechny typy médií. Až se dostanou do tohoto bodu, budou připraveni postoupit k analýze zvláštních mediálních kategorií, jako je zpravodajství nebo vědecká data.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Identifikovat** nástroje, kterými si ověří věrohodnost informace.
- ✓ **Zvážit,** jak mohou některé faktory, například odbornost nebo motiv, ovlivnit věrohodnost.
- ✓ **Naučit se** ověřovat věrohodnost zdroje podle čtyř otázek.
- ✓ **Chápat,** že zdroj, který je věrohodný co se týče jednoho tématu, nemusí nutně být stejně důvěryhodný i v tématech jiných.
- ✓ **Vědět,** že věrohodnost informace je dobré si ověřit u několika různých zdrojů.

Promluvme si

V čem spočívá věrohodnost a spolehlivost informace?

Každý den se rozhodujete, čemu věřit a čemu ne. Bylo video, které jste právě zhlédli, skutečné, nebo falešné? Říká vám starší bratr pravdu, nebo si z vás utahuje? Je to, co jste se doslechli o svém kamarádovi, pravda?

Co děláte, když chcete zjistit, zda vám někdo říká pravdu? Už jste někdy použili tyto body?:

- **Co o dotyčném člověku víte**
  Například víte, zda váš spolužák v něčem opravdu vyniká, zda se mu dá věřit, jestli rád vtipkuje nebo bývá zlý, takže obvykle víte, kdy hovoří vážně, žertuje, anebo lže.

- **Co daný člověk ví o vás**
  Například vaši rodiče vědí, z jakého jídla vás bolívá břicho, a proto je poslechnete, když vám radí, co máte jíst. Školní knihovník/knihovnice zase zná vaše zájmy a jaké knihy máte rádi, takže věříte tomu, co vám doporučí.

- **Tón hlasu a mimika**
  Když vám například kamarád/ka říká, že v novém skateparku to bylo příšerné, přitom ale obrací oči v sloup a dělá obličeje, které používá vždycky, když něco říká ironicky, pak víte, že svými slovy myslí pravý opak.

- **Situace**
  Když si například s kamarády/kamarádkami hrajete a jeden/jedna z nich řekne poznámku o vašem novém účesu, kterou si spolu vždycky říkáte, když máte nový účes, víte, že to je vaše společná legrace, která není myšlená zle. Když se vás ale jiný spolužák nebo jiná spolužačka přesně stejnými slovy pokusí ztrapnit před celou třídou, je to urážka.

Když něco slyšíme z médií, například na videu, v televizi nebo na webu, osobně mluvčího neznáme a ani on nezná nás. Nemůžeme si tedy být jisti, zda někomu takovému můžeme věřit.

I když nám přijde textová zpráva od někoho, koho známe, nemusíme vždy pochopit, co tím myslel, protože nevidíme, jak se tváří. A proto si musíme pokládat otázky.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Pracovní list: „Jak rozhodnout, co je věrohodné“

1. Ohodnocení zdrojů

Kdybyste chtěli doporučit nějakou novou počítačovou hru, zeptali byste se na to své babičky?Jinými slovy, je vaše babička **věrohodným** zdrojem, pokud jde informace o počítačových hrách? **Věrohodný** zdroj je takový, kterému můžete věřit, že vám poskytne přesné a relevantní informace.

Na seznamu pro a proti, uvedeném v následující tabulce, jasně uvidíte klady a zápory toho, když svou babičku požádáte o radu ohledně počítačové hry.

PRO	PROTI
Babička mě má ráda a záleží jí na mojí spokojenosti	Babička nehraje počítačové hry, takže o nich mnoho neví
Babička umí skvěle vyhledávat informace v případě, že sama nedokáže na něco odpovědět	Babička neví, jaké hry už mám ani jaký žánr se mi líbí

Když váš seznam vypadá takto, právě jste použili dva z nejběžnějších nástrojů, s jejichž pomocí se můžeme rozhodnout, zda je daný zdroj věrohodný: motiv a odbornost. „Odbornost“ je zvláštní dovednost nebo znalost o určité věci – odborností se vyznačují odborníci a odbornice. „Motiv“ představuje něčí úmysl, důvod, proč něco říká nebo dělá.

Která položka v seznamu vám poskytuje informace o motivech vaší babičky? Které položky vypovídají o její odbornosti? Je babička podle tohoto seznamu kladů a záporů věrohodným zdrojem informací o tom, jakou počítačovou hru si pořídit? Babička by vám rozhodně nelhala, ale nejspíš by bylo lepší se zeptat někoho, komu na vás také záleží, ale zároveň něco ví o hraní a o hrách, které máte rádi.

Víte, že táta umí skvěle vařit, ale módě nerozumí, že váš trenér se vyzná v basketu, ale ne v gymnastice, nebo že babička spraví skoro každou hračku, ale o počítačových hrách neví nic. **Skutečnost, že je někdo odborníkem nebo odbornicí na jednu věc, neznamená, že je automaticky odborníkem/odbornicí na všechno.**

Pokračování na další stránce →

2. Vytvořte si vlastní seznam kladů a záporů
Pokud je to nyní poprvé, co zkoušíte věrohodnost informací posuzovat podle motivu a odbornosti, měli byste si to ještě trochu procvičit.

Představte si, že chcete zjistit, jak se zlepšit v hraní volrejbalu. Sepište si seznamy kladů a záporů u následujících možností a podle toho rozhodněte, zda jsou věrohodné:

- vaše babička
- blog, který píše skvělý středoškolský trenér basketu
- nejlepší hráč/ka ve vašem týmu
- web, kde prodávají sálovky a dávají rady,
- videa, která vysvětlují techniky volejbalového tréninku

Jaké přednosti a slabiny jste u jednotlivých zdrojů zaregistrovali?

- Nachází se mezi nimi někdo, kdo umí učit, ale nejspíš se nevyzná ve volejbalových technikách?
- Nachází se mezi nimi někdo, kdo je odborníkem/odbornicí na volejbal, ale nejspíš ho neumí učit?
- Nachází se mezi nimi někdo, jehož rada bude vždycky spíš nabídkou k tomu, abyste si od něj/ní něco koupili?
- Nachází se mezi nimi někdo, kdo umí hrát volejbal, ale nezná vás ani techniky, které byste potřebovali trénovat?

Diskuse: Na koho byste se měli v této věci obrátit a proč si to myslíte? **Věrohodnost** lze jen málokdy vidět z perspektivy „všechno nebo nic“. Většina zdrojů má své silné i slabé stránky. Proto **nejlepší odpovědi získáme tak, že se zeptáme více zdrojů** a jejich odpovědi pak porovnáme. **Věrohodnost** není jen o tom, komu věříme. Je také o tom, čemu věříme. Představy o světě kolem sebe nezískáváme jen přímo od lidí, ale ze všech možných míst. Ve filmu o tsunami vidíme obrovskou vlnu vyšší než mrakodrap, která se řítí na lidi na pobřeží. Skutečně tak tsunami vypadají? Reklamy obvykle zobrazují lidi ve vědě jako muže s rozcuchanými vlasy a tlustými brýlemi, kteří neustále chodí v bílých pláštích. Je to skutečně tak?

3. Kroky k uvážení
Jakýkoliv zdroj můžeme zhodnotit ve třech krocích, které jsou uvedeny v pracovním listě **Jak rozhodnout, co je věrohodné**. Vycházejí z toho, co už víme o motivu a odbornosti.

4. Zkontrolujte zdroje
Teď je čas si to procvičit. Vyberte si otázku ohledně něčeho, co jste probírali ve škole nebo na co jste narazili na internetu. Najděte zdroj, který na tuto otázku poskytuje odpověď, a v malých skupinkách pomocí otázek uvedených v pracovním listě rozhodněte, zda je tento zdroj věrohodný.

Příklady:

- Potřebujete inspiraci na dárek pro kamaráda/kamarádku. Reklama místního obchodu tvrdí, že
  jejich vyhledávací nástroj, který obsahuje všechny položky nabízené v obchodě, vám pomůže najít dárek pro kohokoli na vašem seznamu. Funguje to i pro vás?
- Při čtení online hodnocení nové pizzerie si všimnete, že tři ze šesti pětihvězdičkových hodnocení pocházejí od lidí, kteří mají stejné příjmení jako název restaurace. Dvě další říkají, že je to nejlepší pizza na zeměkouli a jedno praví, že na levnou pizzu to není tak špatné. Dále se zde nachází čtrnáct dalších hodnocení, která jsou negativní. Přesvědčí vás pozitivní názory abyste tuto pizzu ochutnali?
- Vyskakovací inzerát tvrdí, že jste byli vybráni do exklusivní skupiny, jež může vyzkoušet exkluzivní pilulky s názvem „Mořská panna“, které vám umožní dýchat pod vodou i bez dýchacího přístroje. Zašlou vám je zcela zdarma, jen za cenu poštovného, které činí pouhých 99 korun. Vyzkoušíte je?
- Moc se vám líbí videa populárního youtubera/youtuberky, která jsou nesmírně vtipná. Zároveň
  v nich ale zaznívají dost nepěkné věci o různých jiných skupinách lidí a to se vám nelíbí. Uvěříte těmto názorům jen proto, že videa jsou vtipná a všeobecně oblíbená?Myslíte si, že taková videa mohou lidi ovlivnit?

Výstupy z této lekce

Otázky jsou našimi přáteli. Když si položíte dobré otázky týkající se zdrojů a informací, které poskytují, získáte mnohem lepší přehled. Čím více zdrojů použijete, tím lépe. A nezapomínejte, že pokud je nějaký zdroj skvělý na určité téma, neznamená to, že bude super na všechno.

Pracovní list: Aktivita 4

Jak rozhodnout, co je věrohodné?

Užitečné body, jak odlišit věrohodné zdroje od těch nevěrohodných.

Krok 1

Používejte selský rozum

Je to logické? Dává to smysl?

- Pokud a) to, co vidíte, nedává smysl, b) z vlastní zkušenosti víte, že to není pravda, nebo to neodpovídá známým faktům, není třeba dál váhat. Díváte se na zdroj, který není věrohodný.

Krok 2

Ptejte se

Ne jen tak na ledajaké otázky, ale na tyto čtyři:

Odbornost

1. Zná mě tento zdroj nebo mu na mně záleží (a je to důležité)?
   - Odpověď na tuto otázku závisí na tom, jaké informace hledáte. Pokud se chcete něco dozvědět o tom, jak plastikové lahve na vodu znečišťují oceány, není tolik důležité, zda vás tento informační zdroj zná nebo ne. Pokud vám ale web slibuje, že se vám jeho nová hračka bude líbit, může být tento slib věrohodný pouze tehdy, pokud bude vědět, jaké hračky, hry nebo aktivity máte rádi.
2. Vyzná se tento zdroj v daném tématu? Jak se autoři či autorky dozvěděli to, co vědí?
   - Někteří lidé si myslí, že nejjednodušší způsob vyhledání věrohodných informací je vyhledat si informaci na internetu. Vyhledávače přece vědí všechno! Přemýšleli jste ale někdy o tom, jak je možné, že všechny tyto odpovědi znají? Odpovědi vyhledávají pomocí matematických výpočtů, takzvaných algoritmů.
   - V případě jednoduchých otázek, na které existuje pouze jediná odpověď (například kolik je venku stupňů nebo jméno celebrity, která nazpívala určitou populární píseň), jsou opravdu věrohodným zdrojem. Pokud je ale otázka komplikovanější, je lepší začít u lidí nebo skupin, které mají zkušenosti nebo v daném oboru získali nějaký titul nebo ocenění. Pak si to můžete zpětně ověřit ve vyhledávači, nebo třeba požádat hlasového asistenta, aby vám tuto informaci potvrdil (viz Krok 3 na straně 49).

Motiv

3. Co mám podle tohoto zdroje dělat, čemu věřit a proč?
   - Získá tento zdroj něco, když poslechnu jeho rady? Myslíte si například, že influencer/ka získává odměnu za to, když si koupíte produkt, který má na sobě nebo o kterém hovoří? Nosí profesionální atleti a atletky určitou značku bot nebo triček pouze proto, že se jim líbí, nebo proto, že jsou za propagaci této značky placeni?
   - Peníze jsou často důvodem, proč v některém videu nebo v inzerátu vidíte určité logo nebo název značky. Stejně tak mohou ovlivnit, co influencer/ka nebo atlet/ka říká (a co vám neříká). Pravděpodobně vám tito lidé nechtějí nijak ublížit, jde jim především o výdělek. Proto možná neuvádějí úplně všechna fakta nebo neříkají, co je dobré pro vás.

4. Kdo má prospěch a kdo může utrpět, pokud lidé tomuto zdroji uvěří? To se vždy nedá snadno říci. Například:
   Představte si reklamu na aplikaci, která vám slibuje, že z vás udělá lepšího studenta/studentku.
   - Jaké výhody může mít? Autor/ka aplikace získá výhodu z toho, že si aplikaci koupíte, protože potřebuje vydělat. A vy zase můžete získat výhodu, pokud vám aplikace skutečně pomůže.
   - Kdo může utrpět, když reklamě uvěříte? Koupí aplikace můžete zbytečně utratit peníze. Také můžete ztratit čas tím, že se budete učit nesprávné věci, a tím se ve škole ještě zhoršíte. Nebo se můžete spolehnout na aplikaci, která pouze předpokládá, co potřebujete, místo abyste o pomoc požádali své vyučující, kteří vaše potřeby skutečně znají.

Krok 3

Potvrzení

Potvrzují to, co tento zdroj tvrdí, i jiné **věrohodné** zdroje? Nestačí si pouze najít víc zdrojů. Je třeba si prohlédnout více různorodých zdrojů. Pokud nenajdete vícero věrohodných zdrojů, které se shodují se zdrojem, který si prověřujete, nejspíš byste tomuto zdroji věřit neměli.

- Použijte online vyhledávání, případně požádejte o pomoc vyučující a vyhledejte si jiné zdroje informací o daném tématu (mohou to být knihy, zpravodajské články nebo články v časopisech na internetu i mimo něj).
- Také na ně použijte kroky 1 a 2 a položte si stejné otázky i o těchto zdrojích. Pokud vám o daném tématu poskytnou stejné informace, je velmi pravděpodobné, že prověřovanému zdroji můžete věřit.

Neskákej na fejky: Aktivita 5

Jak na internetu rozpoznat dezinformace?

Poznámka pro vyučující:

Mediální gramotnost a techniky v této kapitole pomůžou žákům a žákyním zorientovat se v množství informací na internetu a vypořádat se s dezinformacemi, aniž by si nějak poškodili vztahy s rodinou nebo přáteli. Aby toho dosáhli, budou se muset naučit pokládat si ty správně otázky a přistupovat kriticky ke všem informacím, které se k nim dostanou.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Poznat** vodítka napovídající, že zpráva nebo informační zdroj jsou klamné.
- ✓ **Zhodnotit** důvěryhodnost zdroje pomocí analytických otázek a důkladného pozorování.
- ✓ **Pochopit**, že je vždy třeba nejprve prověřit zdroj a teprve pak zprávu sdílet.
- ✓ **Zvyknout** si analyzovat úplně všechny zprávy a informace, nejen ty, které působí podezřele.

Promluvme si

Už jste někdy hráli hru, ve které jste na obrázku měli hledat skryté chyby? Ke zprávám je třeba přistupovat úplně stejně. Existuje spousta skupin a lidí, kteří jsou tak nadšeni tím, čemu věří, že v zájmu získávání dalších příznivců překrucují pravdu. Pokud je tato nepravdivá či převrácená informace vydávána za novinovou zprávu, jedná se o dezinformaci.

Někteří lidé neumějí falešné informace odhalit, a tak je šíří dál. Tím se nepravda rozšiřuje. A když se lidé na základě této dezinformace rozhodují co mají dělat nebo čemu věřit, může být schopnost klidného rozhovoru, zdvořilé argumentace, lepšího vzájemného porozumění a řešení problémů snížená.

Pokud tedy něco vypadá nebo zní jako zpráva, jak poznáme rozdíl mezi tím, co je pravda a co lež? Existují určitá vodítka, podle kterých můžeme rozpoznat triky, které používají lidé vytvářející dezinformace. Také si můžeme položit několik otázek, které nám pomohou rozpoznat články, které nejsou podloženy relevantními důkazy.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Pracovní list: „Jak poznat falešné adresy URL“

1. Co je na obrázku špatně?

Procvičme si hledání rozdílů v určitém médiu. Podívejte se na snímek níže. Dívejte se pozorně. Najdete rozdíly mezi oběma obrázky?

Co kdyby vám někdo řekl, kam se máte dívat? Bylo by to snazší?

Pokračování na další stránce →

Mezi obrázky je celkem 9 rozdílů. Našli jste všechny?

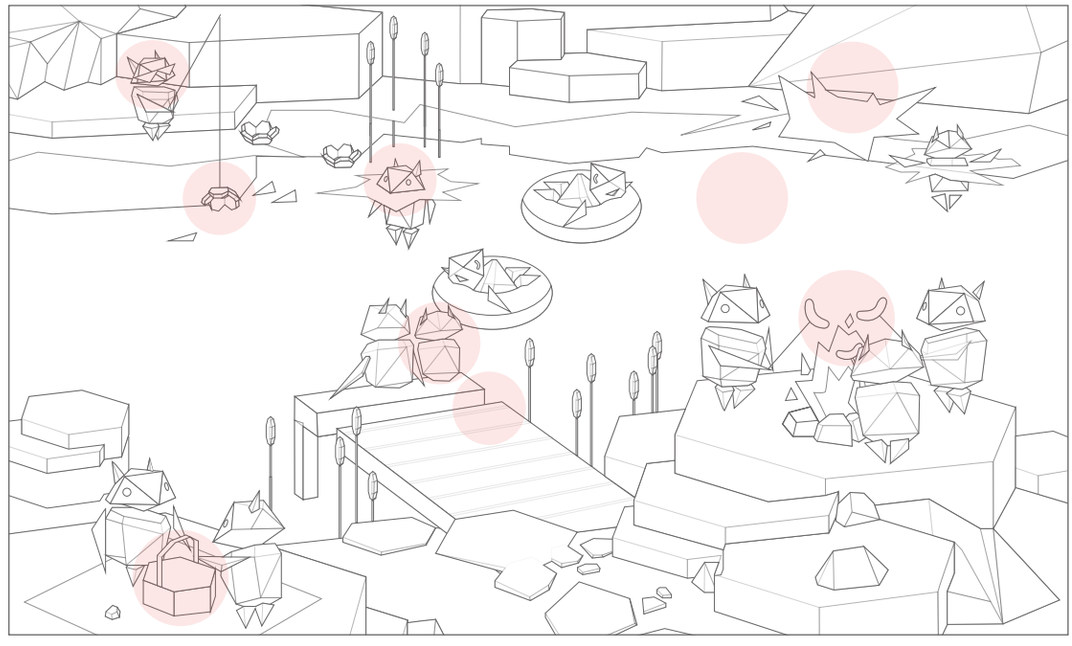

Když se snažíte zjistit, zda je nějaká zpráva skutečná nebo falešná, je to podobné jako toto hledání rozdílů. Podíváte-li se pozorně, můžete najít důležité informace. A je to mnohem snazší, když víte, co hledat.

Zde je několik vodítek, jak rozpoznat dezinformace. Pokud si takových věcí všimnete, nejspíš právě čtete klamavý článek.

Prohlédněte si pracovní list „Jak poznat falešné adresy URL“?

- První věc, na kterou je třeba se zaměřit, je adresa URL, tedy webová stránka, na které je článek uveřejněn. Některé falešné weby se vás snaží oklamat názvy, které se podobají skutečným webům, ale s drobnými odlišnostmi. Většina firem používá krátké adresy URL, protože si je lze snáze zapamatovat i napsat. Pokud se tedy v adrese URL vyskytují přidaná či zbytečná písmena, často se jedná o falešný web.
- Projděte všechny adresy URL, o kterých se domníváte, že jsou skutečné.
- Prohlédněte si klíč k odpovědím. Poznali jste je správně?

Jak můžete zkontrolovat, zda daná adresa URL skutečně patří zpravodajskému webu? Například tak, že do vyhledávače zadáte zpravodajskou agenturu nebo adresu URL, která je na stránkách uvedena. Vpravo od výsledků vyhledávání se zobrazuje rozšířený profil i u dezinformačních webů jako je Aeronet, Parlamentní listy nebo třeba Sputnik News. Podívejte se na první stránku výsledků - pokud půjde o dezinformační web, pravděpodobně se tak o daném webu bude psát na věrohodnějších zpravodajských serverech.

2. Kontrola titulků

Občas někdo sdílí zprávu bez adresy URL. V takových případech můžete použít tato vodítka:

a) Článek začíná obrázkem nebo něčím, co nás zaujme, například obrázkem roztomilého pejska, celebrity nebo nějakého kaskadérského kousku. Když však klikneme na odkaz, článek má s obrázkem jen málo (nebo vůbec nic) společného.

b) Namísto aby vám autoři/ky ponechali prostor na vlastní názor, snaží se vás přesvědčit, abyste s nimi souhlasili. K tomu občas používají **tučné písmo**, VELKÁ PÍSMENA, podtržený text nebo vykřičníky, aby ve vás probudili dojem, že to, co vidíte, je skutečně důležité. Skuteční novináři a novinářky tyto formátovací nástroje nepoužívají.

c) Aby nás autoři přiměli ke čtení článku, často do titulku zahrnují slova jako „šokující“, „odporné“, „překvapivé“ nebo „neuvěřitelné“. Vědí, že tato slova v nás probudí zvědavost. Opravdoví experti a expertky však nechávají zprávy, aby hovořily samy za sebe. Sdělí nám zprávu a ponechají nám prostor, abychom sami rozhodli, zda je šokující nebo překvapivá.

Podívejte se například na tento obrázek a titulek:

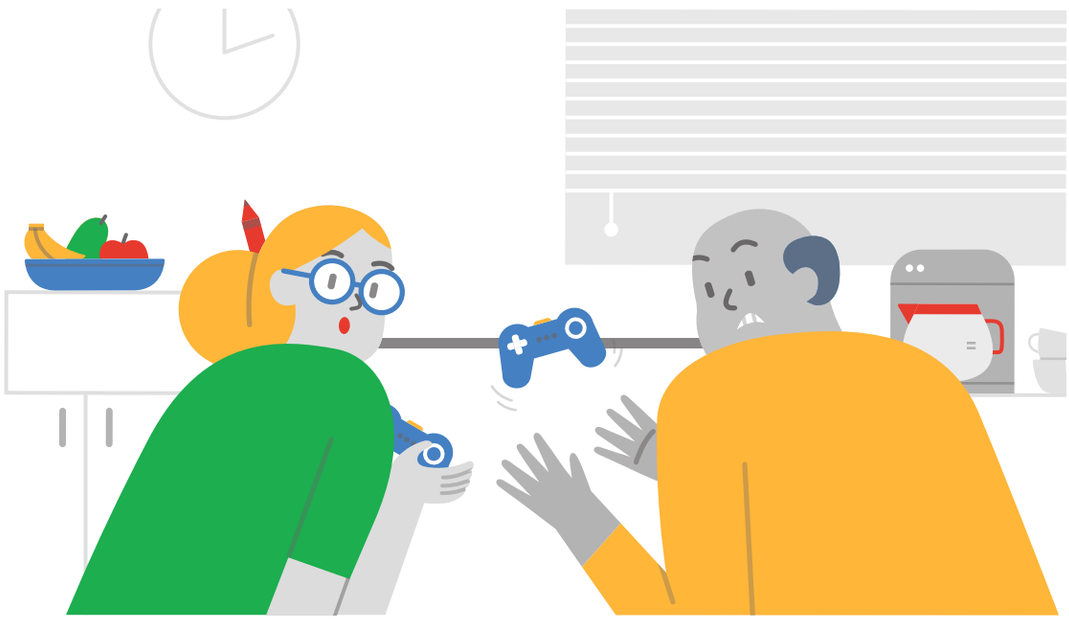

Šokující pravda o tom, co vyučující dělají po vyučování

Co si pod tímto článkem představíte, aniž byste si ho přečetli? Proč si to budete myslet? Jaký k tomu máte důkaz?

Pokračování na další stránce →

Zde je celý článek:

„(2019) – Průzkum, který provedla Státní univerzita mezi vyučujícími, zjistil, že 86 % vyučujících dělá po práci to samé jako každý z nás. Vyřizují si pochůzky, vaří večeři, tráví čas s rodinou, vykonávají domácí práce a připravují se na nadcházející den. V poslední době však mnoho vyučujících dělá něco neočekávaného.

Před deseti lety muselo mnoho států kvůli zhoršení hospodářské situace omezit rozpočty na vzdělávání. To znamená, že vyučující už celé roky pobírají stále stejný plat. Protože nízké platy často nepokryjí ani základní výdaje, musí nyní mnozí z nich vykonávat ještě další práci. V některých státech dokonce vyučující vyhlásili stávku za zvýšení platů, aby mohli zanechat druhých zaměstnání a věnovat více času svým žákům a žákyním."

Odpovídal obsah článku tomu, co jste si představovali, že se v něm dočtete? Myslíte si, že obrázek a titulek byly odpovídající, nebo zavádějící? Jaký pro to máte důkaz?

3. Prověření zdrojů

Když analyzujeme zprávy, vodítka nám sice pomohou, ale ne vždy jsou dostačující. I pravdivé zprávy někdy používají techniky na upoutání pozornosti, takže mohou na první pohled působit jako falešné. A naopak falešné zdroje občas dokážou skvěle kopírovat skutečné věci, takže lze jejich důvěryhodnost určit jen těžko. Není snadné jedny od druhých odlišit. Například:

Myslíte, že následující názvy patří skutečným zpravodajským agenturám?

Věrohodné:
Česká tisková kancelář

Nesmyslné:
České zprávy
Pravdivé novinky
Každodenní zprávy ze světa
Týdenní report
PřehledZpráv33

Dezinformační:
Aeronet
Parlamentní listy
AC24
Info kurýr

Ve skutečnosti je věrohodné (v kontrastu s dezinformačními weby, které jsou reálné, tedy pravé, ale nedůvěryhodné) pouze viz výše. Jak to zjistíte? Můžete název příslušné organizace vyhledat na webu. Podíváte se, kde jinde se název objevuje (kromě vlastních stránek dané organizace). Pokud jej najdete na Wikipedii či v novinovém nebo časopiseckém článku, nejspíš se jedná o skutečnou organizaci. Podívejte se ale, co se dané organizaci píše! Je možné, že je uváděna jako podvodná.

Najděte si článek o vaší škole, sportovním klubu o nejnovějších módních trendech nebo o čemkoliv, co vás ve zprávách zajímá. Pomocí tří kroků uvedených v pracovním listě **Jak rozhodnout, co je věrohodné,** a s přispěním toho, co jste se naučili, rozhodněte, zda je článek skutečný, nebo smyšlený či zavádějící.

Krok 1: Používejte selský rozum
Zeptejte se: Je to logické? Dává to smysl?

Občas je to jasné Když spatříte titulek hlásající **CELEBRITA SE TAJNĚ VDALA ZA MIMOZEMŠŤANA**, logika vám nejspíš napoví, že to není možné.

Občas to ale tak jasné není. Pokud:

a) to, co vidíte, nedává smysl
b) z vlastní zkušenosti víte, že to není pravda
c) to prostě neodpovídá faktům, která už znáte

nejspíš je tento zpravodajský zdroj podvodný.

Krok 2: Ptejte se na motiv a odbornost (strana 48)

Krok 3: Potvrzení
Zeptejte se: Potvrzují to, co tento zdroj tvrdí, i jiné **věrohodné** zdroje?

Kdo další o této události píše? O čem se píše v dalších článcích na tomto webu? Zastávají všechny stejný názor, nebo na věci pohlížejí z více různých úhlů? Pokud nenajdete více různých spolehlivých zdrojů, které by zprávu potvrdily, měli byste na tento zdroj pohlížet s nedůvěrou.

Výstupy z této lekce

Když teď umíte pomocí vodítek a otázek rozpoznávat dezinformace, můžete si pečlivé pozorování a ověřování informací zařadit mezi běžné činnosti. Můžete analyzovat všechny informace, které se k vám na internetu dostanou, a své poznatky sdílet s rodinou a přáteli. Mohou z vás být chytří, ohleduplní a vážení členové a členky společnosti, ve které žijete!

Pracovní list: Aktivita 5

Jak poznat falešné adresy URL?

Skutečné, nebo falešné?

Zakroužkujte správnou odpověď.

idnes.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
novinky.cz.co	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
ceskatelevise.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
novinky-cz.eu	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
lidovenoviny.cz/clanky.aspx	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
novinky.cz/tema	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
rozhlas.official.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
lidovky.to.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
ceskatelevize.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
portal.rozhlas.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
ceskatelevize.com	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
lidovky.cz/relax/cekstajl	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
novimky.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ
idens.cz	SKUTEČNÁ	FALEŠNÁ

Klíč odpovědí

Skutečné

idnes.cz
lidovenoviny.cz/clanky.aspx
novinky.cz/tema
ceskatelevize.cz
portal.rozhlas.cz
lidovky.cz/relax/cekstajl

Falešné

novinky.cz.co
ceskatelevise.cz
novinky-cz.eu
rozhlas.official.cz
lidovky.to.cz
ceskatelevize.com
novimky.cz
idens.cz

Neskákej na fejky: Aktivita 6

Interland: Řeka reality

Po Řece reality, která protéká Interlandem, plují fakta i výmysly. Nic není vždy takové, jak se zdá. Vezmi rozum do hrsti a překonej peřeje. Dávej přitom pozor na phishery, kteří ve vodě číhají. Budou se tě snažit obalamutit.

V počítači nebo v mobilním zařízení (např. na tabletu) otevřete internetový prohlížeč a navštivte **g.co/RealityRiver**.

Náměty k diskusi

Nechte žáky a žákyně, aby si zahráli Řeku reality, a poté s nimi nad níže uvedenými otázkami prodiskutujte, co jim hra přinesla. Největší zážitek žákům a žákyním obvykle přinese individuální hraní, ale můžete také vytvořit dvojice. To může být zvláště cenné pro mladší děti.

- Popište, zda se vám někdy stalo, že jste museli rozhodovat, zda je na internetu něco skutečné nebo falešné. Čeho jste si všimli?
- Kdo je to phisher? Popište jeho/její chování a jak ovlivňuje hru.
- Jmenujte jednu věc, kterou po těchto lekcích a hraní hry budete dělat jinak.
- Podle jakých znaků můžete na internetu poznat, že něco není v pořádku nebo že je nějaká situace divná?
- Jaký je to pocit, když na internetu narazíte na něco podezřelého?
- Co uděláte, když si nejste úplně jisti, zda je něco skutečné?

Lekce 03: Buďte internetovými Siláky

Chraň si svá tajemství

Mějte jasno o soukromí a zabezpečení

Shrnutí lekce	Aktivita 1: **Jak vytvořit co nejlepší heslo** Aktivita 2: **Nech si to pro sebe** Aktivita 3: **Věž pokladů v Interlandu**
Témata	Záležitosti ochrany soukromí a zabezpečení nemají vždy jasně správná či nesprávná řešení. Ochrana osobních a soukromých informací znamená klást správné otázky a hledat vlastní informované odpovědi.
Cíle pro žactvo	✓ **Zjistit,** proč na soukromí záleží a jak je propojeno s bezpečností na internetu. ✓ **Procvičit** si vytváření silných hesel. ✓ **Zkontrolovat** nástroje a nastavení, která chrání proti hackerům a dalším hrozbám.
Použité normy	**Normy ISTE pro vyučující:** 1a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 6a, 6d, 7a **Normy ISTE pro studující: 2016:** 1c, 1d, 2b, 2d, 3d, 6a **Vzdělávací normy AASL:** I.b.2, I.c.1, I.c.3, II.c.1, III.a.2, III.b.1, III.c.1, III.d.1, III.d.2, IV.b.3, V.d.3, VI.a.1, VI.d.1

Chraň si svá tajemství
Slovník

Ochrana soukromí: Ochrana dat a osobních údajů uživatelů a uživatelek.

Bezpečnost: Ochrana zařízení a softwaru, který je na nich nainstalován

Dvoufázové (někdy též dvoufaktorové) ověření: Bezpečnostní proces, kdy přihlášení do služby vyžaduje dva samostatné kroky. Například musíte zadat heslo a poté ještě kód, který vám přijde jako SMS do telefonu nebo do aplikace.

Heslo: Tajná kombinace znaků, která slouží k přístupu někam. Může mít různou podobu, například se může jednat o čtyřmístný číselný kód, kterým zamykáte telefon, nebo o složitější heslo k e-mailovému účtu. Obecně byste měli vytvářet co nejdelší a nejkomplexnější hesla, jaká si dokážete zapamatovat.

Šifrování: Proces převodu informací nebo dat na kód, který zajistí, aby tato data byla nečitelná a nepřístupná třetím stranám

Komplexnost: Cíl při vytváření bezpečného hesla. Heslo je komplexní, pokud současně obsahuje číslice, speciální znaky (například $ nebo &) a velká i malá písmena.

Hacker/ka: Osoba, která se prostřednictvím počítače snaží získat nedovolený přístup k zařízením a datům cizích lidí nebo organizací

Jak vytvořit co nejlepší heslo?

Žáci a žákyně se naučí, jak vytvořit silné heslo a zajistit, aby zůstalo soukromé.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Uvědomit si,** jak důležité je nikdy nikomu nesdělovat hesla (s výjimkou rodičů nebo zákonných zástupců).
- ✓ **Pochopit,** jak důležité je používat zámek obrazovky a chránit tak zařízení.
- ✓ **Zjistit,** jak vytvářet hesla, která si snadno zapamatujete, ale nikdo je jen tak neuhodne.
- ✓ **Vybrat** správné zabezpečení přihlašovacích údajů včetně dvoufázového ověření.

Promluvme si

Dvakrát měř, jednou klikej

Digitální technologie nám usnadňují komunikaci s přáteli, spolužáky a spolužačkami, vyučujícími a příbuznými. Existuje spousta způsobů, jak se s nimi dorozumět: můžeme použít e-mail, SMS, chatové zprávy; slova, fotky a videa; telefony, tablety a notebooky. (Jak komunikujete s přáteli vy?)

Stejné nástroje, které nám usnadňují sdílení informací, však mohou pomáhat hackerům a podvodníkům a podvodnicím, aby nám tyto informace ukradli a použili je k poškození našich zařízení, vztahů nebo pověsti.

Sebe, své informace a zařízení můžeme chránit pomocí jednoduchých a chytrých vychytávek, jako jsou například zámky obrazovky telefonu. Také bychom si měli dávat pozor, abychom své osobní údaje neukládali do neuzamčených zařízení, která lze snadno ztratit nebo je může někdo ukrást. Nejdůležitější ochranou jsou však silná hesla.

- Kdo uhodne, jaká jsou dvě nejobvyklejší hesla? (Odpověď: „1 2 3 4 5 6“ a „password“, tj.„heslo“.)
- Projděme si teď některá další špatná hesla a vysvětleme si, proč jsou nevhodná. (Například vaše celé jméno, vaše telefonní číslo, slovo „chocolate“/„cokolada“.) Kdo si myslí, že tato hesla jsou dobrá? **;)**

Aktivita

Potřebné materiály:

- K internetu připojená zařízení pro žáky/ně nebo pro skupiny dětí
- Bílá tabule nebo projekční plátno
- Sylabus: Zásady vytváření silných hesel

Tip, jak vytvořit obzvlášť bezpečné heslo:

- Vymyslete si nějaké vtipné úsloví, které si budete pamatovat. Může to být úryvek z vaší oblíbené písně, název knihy, hláška z filmu apod.
- Vyberte první písmeno nebo několik prvních písmen z každého slova.
- Některá písmena nahraďte symboly nebo číslicemi.
- Některá písmena napište malá a jiná velká.
- Teď si ve hře s hesly vyzkoušíme, co jsme se právě naučili.

1. Vytváření hesel

Rozdělíme se do týmů po dvou. Každý z týmů bude mít 60 vteřin na to, aby vytvořil heslo. (Obtížnější možnost: žáci a žákyně před porovnáním hesel dají nejdřív třídě určitá vodítka, ostatní se pokusí jejich heslo uhodnout - uvidí tak, kolik kontextuálních informací lidé potenciálně potřebují, aby heslo správně uhodli.)

Pokračování na další stránce →

2. Porovnání hesel
Dva týmy současně napíšou svá hesla na tabuli.

3. Hlasujte!
U každé dvojice hesel hlasujeme, které z nich je silnější.

Výstupy z této lekce

Vytváření silných hesel je důležité i zábavné.

Zásady vytváření silných hesel

Zde je několik tipů, jak vytvářet silná hesla a udržovat tak své údaje v bezpečí.
Silná hesla vycházejí z fráze nebo věty, kterou si snadno zapamatujete, ale nikdo jiný ji jen tak neuhodne (například první písmena z názvu oblíbené písně, první písmena slov ve větě týkající se něčeho, co jste udělali). K tomu navíc použijte kombinaci písmen, číslic a symbolů. Například z věty "Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá." vytvořit heslo J5dlv,t52L0.

Středně silná hesla jsou hesla, která škodlivý software snadno neuhodne, ale mohl by na ně přijít někdo, kdo vás zná (například JakSeDoLesaVola).

Slabá hesla jsou běžně užívané osobní informace, například jméno vašeho domácího zvířátka, která lze snadno prolomit. Kdo vás zná, je může snadno uhodnout (například „MilujuRexe“ nebo „milujucokoladu“).

Správný postup

- Pro každý důležitý účet použijte jiné heslo.
- Použijte alespoň osm znaků. Čím delší, tím lepší (pokud si je budete pamatovat).
- Používejte kombinaci velkých i malých písmen, číslic a symbolů.
- Vytvořte si takové heslo, které si zapamatujete, aniž byste si ho museli někam zapisovat (což by mohlo být nebezpečné).
- Pokud víte nebo máte dojem, že vaše heslo zná někdo jiný než dospělý, kterému věříte, okamžitě si heslo změňte.
- Na svých zařízeních vždy používejte silné zámky obrazovky (např. odemčení otiskem prstu). Nastavte si svá zařízení tak, aby se automaticky zamykala a byla tak chráněna pro případ, že by se dostala do nepovolaných rukou.
- Zvažte, zda se vám nevyplatí použít správce hesel (například toho, který je přímo v prohlížeči), do kterého svá hesla uložíte. Pak můžete mít na každém účtu zvláštní heslo a nebudete si je muset všechna pamatovat.

Nevhodný postup

- V hesle nepoužívejte své osobní údaje (jméno, adresu, e-mail, telefonní číslo, rodné číslo, jméno matky za svobodna, datum narození apod.) ani běžná slova.
- Nepoužívejte hesla, která se dají snadno uhodnout, například vaši přezdívku, název vaší školy, oblíbené fotbalové družstvo, řadu číslic (např. 123456) apod. A v žádném případě nikdy nepoužívejte slovo „heslo“!
- Své heslo nesdělujte nikomu kromě rodičů nebo zákonných zástupců.
- Nikdy si hesla nezapisujte tam, kde by je mohl někdo najít.

Chraň si svá tajemství: Aktivita 2

Nech si to pro sebe

Na školním zařízení vyučující předvede, kam je třeba se dívat a co je třeba hledat, když si upravujete nastavení soukromí.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Umět upravit** nastavení soukromí u online služeb, které používají.
- ✓ **Umět se rozhodnout,** které informace na internetu sdílet a které služby využívat.
- ✓ **Vědět,** co je to dvoufázové ověření a kdy ho použít.

Promluvme si

Soukromí = bezpečí

Soukromí na internetu jde ruku v ruce s online bezpečím. Většina aplikací a softwarů umožňuje nastavit, které informace sdílíme a jakým způsobem toto sdílení probíhá.

Když používáte aplikaci nebo webové stránky, hledejte možnost „Můj účet“ nebo „Nastavení“. Zde najdete nastavení soukromí a zabezpečení, kde můžete rozhodnout:

- jaké informace se budou zobrazovat na vašem profilu
- kdo uvidí vaše příspěvky, fotky, videa a další obsah, který sdílíte

Když se naučíte tato nastavení používat a nezapomenete je průběžně aktualizovat, nebudete se muset obávat o své soukromí ani o bezpečnost. Je dobré, když s vámi tato rozhodování budou dělat vaši rodiče nebo zákonní zástupci, protože vám mohou dobře poradit a pomoct.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Zařízení s projektorem, kterým lze na stěnu promítat údaje z ukázkového účtu na obrazovce (např. dočasný e-mailový nebo webový účet)

Možnosti kontroly

Na projekčním plátně vidíme obrazovku zařízení. Teď přejděme na stránku s nastavením této aplikace, kde uvidíme, jaké máme možnosti. Poraďte mi (požádejte děti, aby vám poradili):

- jak změnit heslo
- jak projít nastavení sdílení, polohy a další nastavení a rozhodnout, která jsou pro vás nejvhodnější
- jak dostávat upozornění, když se chce někdo k vašemu účtu připojit z neznámého zařízení
- jak vytvořit online profil (včetně fotek a videí), který uvidí pouze členové rodiny a vybraní přátelé
- jak aktivovat dvoufázové neboli dvoukrokové ověření
- jak nastavit údaje pro obnovení, abyste nepřišli o přístup k účtu

S tím, jaká nastavení soukromí a zabezpečení jsou pro vás nejvhodnější, vám poradí rodiče nebo zákonní zástupci. Nejdůležitější je mít správně nastavené zabezpečení ve vlastní hlavě – to vy rozhodujete o tom kdy, s kým a jaké osobní údaje budete sdílet.

Výstupy z této lekce

Jako první krok je dobré pro každý ze svých účtů vytvořit silné a neopakovatelné heslo. Tato hesla si musíte dobře pamatovat a udržovat je v tajnosti.

Interland: Věž pokladů

S.O.S.! Věž pokladů je odemčená, takže všechny Internautovy/Internautčiny cennosti (kontaktní údaje i soukromé zprávy) jsou v ohrožení. Pomocí silných hesel přelstěte hackera/hackerku a postavte pevnost, kde budou vaše tajemství jednou provždy v bezpečí.

V počítači nebo v mobilním zařízení (např. na tabletu) otevřete internetový prohlížeč a navštivte **g.co/TowerOfTreasure**.

Náměty k diskusi

Nechte děti, aby si zahráli Věž pokladů, a poté s nimi nad níže uvedenými otázkami prodiskutujte, co jim hra přinesla. Největší zážitek jim obvykle přinese individuální hraní, ale můžete také vytvořit dvojice. To může být zvláště vhodné u mladšího žactva.

- Co všechno by mělo obsahovat supersilné heslo?
- Kdy ve skutečném životě je třeba vytvářet silná hesla? Podle čeho můžete taková hesla vytvářet?
- Kdo je to hacker/ka? Popište chování této postavy a jak může ovlivnit hru
- Jmenujte jednu věc, kterou budete po kurzu a hře dělat jinak
- Vytvořte tři cvičná hesla, která projdou zkouškou jako supersilná
- Jaké citlivé informace je třeba chránit? Uveďte příklady

Lekce 04: Buďte internetovými Laskavci

Laskavost je super

Vlídnost hýbe internetem

Shrnutí lekce

Aktivita 1: **Nepřihlížej bezpráví**
Aktivita 2: **Jak se zastat druhých?**
Aktivita 3: **…ale řekni to slušně!**
Aktivita 4: **Pozor, jak to říkáš**
Aktivita 5: **Dělej, co se má**
Aktivita 6: **Jak slova mění situaci?**
Aktivita 7: **Interland: Království laskavosti**

Témata

Digitální svět přináší dětem i nám ostatním nové příležitosti k sociální interakci, provází ho však i mnohá úskalí. Narážky nebo ironii lze na internetu hůře rozpoznávat, být neustále online může být stejně pohodlné jako znepokojující. Anonymita může být živnou půdou pro náklonnost i chválu, ale stejně tak může svádět k ubližování sobě i druhým.

Není to jednoduché. Víme však, že internet může posilovat jak slušnost a ohleduplnost, tak i negativitu. Když chceme budovat zdravé vztahy a omezit pocit izolace, který občas vede k šikaně, depresím, špatným studijním výsledkům a dalším problémům, musíme se naučit vyjadřovat laskavost a empatii a umět reagovat na negativitu, obtěžování a další agresivní online jednání.

Průzkumy ukazují, že při prevenci šikany dětem nestačí prostě říkat, aby se na internetu nechovaly negativně – spíše je třeba hledat skryté příčiny negativního chování. Tyto aktivity děti již od začátku motivují k pozitivnímu chování a učí je, jak se vypořádat s negativitou, jakmile se objeví.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Definovat,** co znamená být pozitivní a jak tento postoj vypadá online a offline.
- ✓ **Komunikovat** na internetu pozitivně.
- ✓ **Poznat** situace, kdy je třeba se poradit s důvěryhodnou dospělou osobou.

Použité normy

Normy ISTE pro vyučující 1a, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a
Normy ISTE pro studující z roku 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 7a, 7b, 7c
Vzdělávací normy AASL: I.a.1, I.a.2, I.b.1, I.b.2, I.b.3, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.b.2, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.b.2, IV.b.3, IV.d.2, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.d.1, VI.d.3

Laskavost je super
Slovník

Šikana je agresivní chování ze strany jednoho dítěte vůči druhému nebo skupině dětí či vyučujících, které se opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany vyučující/ho také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese. (Definice z oficiálního metodického pokynu MŠMT)

Kyberšikana: Šikana, která probíhá na internetu nebo pomocí digitálních zařízení

Obtěžování: Obecnější termín než šikana; může mít mnoho podob (obtěžování, ubližování, zastrašování, ponižování, zesměšňování apo.d) a může k ní docházet i na internetu

Konflikt: Hádka nebo neshoda, která se nemusí nutně opakovat

Agresor/ka: Osoba, která někoho obtěžuje nebo šikanuje.
Oběť: Osoba, která je šikanována, pronásledována nebo diskriminována

Přihlížející: Ten, kdo se stane svědkem/svědkyní obtěžování nebo šikanování, pozná, o co jde, ale rozhodne se nijak nezasahovat

Zastánce/kyně: Svědek nebo svědkyně obtěžování nebo šikanování, který/á se veřejně nebo soukromě zastane oběti útoku, případně se pokusí vzniklý incident zastavit nebo nahlásit

Vyloučení: Forma obtěžování nebo šikany, která se vyskytuje na internetu i mimo něj; někdy též "sociální vyloučení" či „ostrakismus"

Zablokování: Způsob, jak na internetu s někým ukončit interakci (aniž byste ho/ji na to upozornili) a znemožnit mu/jí prohlížet si váš profil, zasílat vám zprávy, vidět vaše příspěvky apod. (v případě šikany, kdy oběť potřebuje vědět, co agresor/ka říká nebo zda už šikanování skončilo, není tento postup vždy vhodný)

Ztišení (mute): Méně definitivní než zablokování – pokud vás některá komunikace či příspěvky obtěžují, můžete v kanálu sociálních sítí vypnout něčí příspěvky, komentáře apod., aniž by se o tom dotyčný dozvěděl; on/a vaše příspěvky uvidí i nadále (proti šikaně tento způsob nepomůže)

Anonym: Bezejmenná nebo neznámá osoba – někdo, jehož jméno ani identitu na internetu neznáte

Trollování/trollení: Zveřejňování příspěvků nebo komentářů, které jsou naschvál zlé, urážlivé a provokativní

Nahlásit násilí: Pomocí nástrojů nebo systému na sociálních sítích můžete nahlásit obtěžování, šikanu, vyhrožování či jiný škodlivý obsah, který je v rozporu se smluvními podmínkami dané služby nebo s pravidly komunity

Popisek: Text, který patří k obrázku či snímku a obsahuje informace o tom, co je na něm vyobrazeno

Kontext: Doplňující údaje k fotce nebo jiné informace, které nám pomáhají lépe pochopit, na co se díváme. Kontext může zahrnovat například místo, kde byl snímek pořízen, čas, kdy byla zpráva odeslána, situaci, ve které se odesílatel nacházel apod.

Laskavost je super: Aktivita 1

Nepřihlížej bezpráví

Žáci a žákyně si procvičí, jak rozpoznat čtyři role v situaci, kdy dochází k šikaně (agresora/ka, jeho/její oběť, přihlížející/ho a zastánce/zastánkyně) a naučí se, co dělat, pokud se stanou svědky nebo obětmi šikany.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Poznat** situace, kdy na internetu dochází k obtěžování nebo šikaně.
- ✓ **Vyhodnotit,** co obnáší být přihlížející/m a zastáncem/zastánkyní.
- ✓ **Naučit se,** jak konkrétně reagovat, pokud se stanete svědkem/svědkyní šikany.
- ✓ **Vědět,** jak se chovat, pokud zažijete obtěžování.

Promluvme si

Proč záleží na slušnosti a laskavosti?

Je důležité si stále uvědomovat, že za každým uživatelským jménem a avatarem sedí skutečný člověk, který vnímá a cítí. Proto bychom se k ní/němu měli chovat tak, jak bychom chtěli, aby se on/a choval/a k nám. Pokud dojde k šikaně nebo k jinému špatnému chování, dají se zúčastnění rozdělit do čtyř základních typů.

- V prvé řadě je to agresor/ka, čili ten/ta, kdo někoho šikanuje.
- Dále je to oběť šikany, čili ten/ta, kdo je šikanován.
- Pak jsou to svědkové/svědkyně, kteří vidí, co se děje (takzvaní přihlížející).
- A konečně jsou tu svědkové/svědkyně, kteří se do toho, co se děje, snaží pozitivně zakročit, tedy zastánci/zastánkyně.

Pokud se na internetu stanete obětí šikany nebo jiného nevhodného chování, existuje několik věcí, které můžete udělat:

Pokud jsem obětí, mohu:

- nereagovat,
- agresora/agresorku zablokovat,
- agresora/agresorku nahlásit – říct to rodičům, vyučujícím, sourozenci nebo někomu jinému, komu věřím, a pomocí nástrojů pro nahlašování obtěžující příspěvek, komentář nebo fotku v aplikaci nebo službě nahlásit.

Pokud se stanete svědkem/svědkyní obtěžování nebo šikany, máte možnost zakročit a nevhodné chování nahlásit. Né vždy se svědci/svědkyně odhodlají šikanu zastavit a oběti pomoci – pokud to někdo udělá, stává se zastáncem/zastánkyní. Můžete se jí/m stát i tak, že se rozhodnete zlé chování nepodporovat a zakročit laskavostí a pozitivitou.

S kladným přístupem na internetu dojdete nejdál. Můžete tak zabránit šíření negativity, která díky vám nepřeroste v krutost a nikomu neublíží.

Pokud jsem přihlížející, mohu:

- najít způsob, jak být k oběti laskavý nebo jí jinak pomoci,
- poukázat na nevhodné chování v komentáři nebo v odpovědi (pozor, je třeba vždy poukazovat na chování, nikoli na osobu, která ho způsobila) – pokud to dokážete a považujete to za bezpečné, nebo

Pokračování na další stránce →

- nešířit šikanu dál ani ji nezhoršovat dalším sdílením nevhodného příspěvku komentáře, protože tím byste pomáhali agresorovi/agresorce,
- shromáždit skupinu přátel a vytvořit „kupu laskavosti“ – zveřejnit o oběti spoustu milých komentářů (ale nic zlého o agresorovi/agresorce, protože se nemstíte, ale chcete jít příkladem),
- nahlásit obtěžování (říct to někomu, kdo může pomoci, například rodičům, vyučujícím nebo vedení školy).

Aktivita

Potřebné materiály:

- Leták „Nepřihlížej bezpráví“ (pracovní list)

Odpovědi k pracovnímu listu „Nepřihlížej bezpráví“

Situace 1: P, Z, P (protože v situaci nepomáháte), Z, Z

Situace 2: Z, P, Z, Z

Situace 3: Z, Z, P, P, Z

Situace 4: Odpovědi jsou na vás!

1. Přečtěte si popis jednotlivých situací a rozčleňte odpovědi

Po diskusi o jednotlivých rolích rozdejte pracovní listy a dejte žákům a žákyním 15 minut, aby si přečetli popis všech tří situací a rozčlenili jednotlivé odpovědi. Pokud máte dost času, vytvořte si ve třídě vlastní čtvrtou situaci.

2. Diskutujte o odpovědích

Na začátku nebo v závěru diskuse se dětí zeptejte, proč je důležité mít ve škole i na internetu nějaké zastánce.

3. Diskutujte o těch, které bylo těžké zařadit

Pokud vám zbývá čas, zeptejte se jich, zda pro ně byly některé odpovědi hůře zařaditelné a proč. Pak si s nimi toto téma proberte podrobněji.

Výstupy z této lekce

Ať už se zastanete druhých, nahlásíte něco zlého nebo něco ignorujete proto, aby se to dále nešířilo, můžete si podle situace vybrat z celé řady různých strategií. S trochou přívětivosti a laskavosti lze předcházet mnoha nepříjemným situacím.

Pracovní list: Aktivita 1

Nepřihlížej bezpráví

Teď už tedy víte, že přihlížející může použít svůj vliv ve jménu dobra, pomoci někomu, kdo je šikanován, a stát se tak jeho zastáncem nebo zastánkyní. Následující tři situace představují příklady, jak takové obtěžování nebo šikana na internetu vypadá. Pokud chcete, můžete vytvořit i situaci čtvrtou, do které se dostal někdo, koho znáte. Zkuste navrhnout odpovědi zahrnující jak chování přihlížejících, tak i základy toho, co by měl dělat zastánce/zastánkyně. U každé situace je uveden seznam reakcí. Přečtěte si je a rozhodněte, zda by se takto zachoval/a přihlížející, nebo zastánce/zastánkyně. Ke každé z nich pak připište P jako přihlížející, Z jako zastánce/kyně. Pokud máte čas, pohovořte se třídou o odpovědích, které jim dělaly nejvíce potíží a proč.

Situace 1

Vaše kamarádka ztratila u školního fotbalového hřiště telefon. Někdo ho našel a rozeslal z něj mezi členy fotbalového týmu zlomyslnou zprávu, která pomlouvala jinou dívku. Pak telefon vrátil tam, kde ho našel. Dívka, kterou zpráva pomlouvala, se na vaši kamarádku rozzlobila, přestože ta za nic nemohla a zprávu posílal někdo jiný. Nikdo neví, kdo to byl. Co uděláte?

- ☐ Bude vám kamarádky líto, ale nic neuděláte, protože nikdo neví, kdo jí tu zlou věc provedl.
- ☐ Vyhledáte oběť, o které zpráva mluvila, a zeptáte se, jak jí je a zda jí nemůžete nějak pomoci.
- ☐ Zlou zprávu nasdílíte mezi další přátele, abyste se o celé drama podělili.
- ☐ Spolu se svou kamarádkou požádáte členy týmu, aby o oběti tohoto kanadského žertíku napsali něco hezkého.
- ☐ Spolu se svou kamarádkou událost anonymně nahlásíte vedení školy, aby bylo jasné, že je třeba k žákům a žákyním promluvit o zabezpečení a zamykání telefonů

Situace 2

Vaše třídní učitelka vytvoří blog určený pro předmět Český jazyk, kam může třída psát příspěvky, upravovat je a zveřejňovat komentáře. Následující den onemocní a suplující si nevšimne, že se diskuse na třídním blogu poněkud zvrhla – někdo zde zveřejňuje ošklivé komentáře o jednom z vašich spolužáků. Co uděláte?

- ☐ K jeho komentářům se vyjádříte ve stylu „Tohle není vtipné“ a „ _____ je můj kamarád a vím, že tohle není pravda.“
- ☐ Budete vzniklou situaci ignorovat, dokud se nevrátí vaše třídní.
- ☐ Řeknete třídě, aby o tom, kdo se stal obětí hanlivých slov, napsali komentáře, ve kterém ho budou chválit a podporovat.
- ☐ Sdělíte suplujícímu, že na třídním blogu se někdo chová nevhodně a že by to měl oznámit vaší třídní.

Pokračování na další stránce →

Situace 3

S partou přátel často hrajete online hru. Většinou se na herním chatu probírá aktuální situace ve hře, jindy padnou i ostřejší slova, ale ne víc, než jak to obvykle bývá mezi přáteli. Nikdo tím nemyslí nic zlého. Tentokrát ale spoluhráč začne velmi hrubě pomlouvat jednoho z kamarádů, který s vámi hraje, a nechce toho nechat. Dokonce v tom pokračuje i následující den. Co uděláte?

- ☐ Kamarádovi zavoláte, ujistíte ho, že se vám aktuální situace nelíbí o nic víc než jemu, a zeptáte se ho, co pro něj můžete udělat.
- ☐ Zavoláte všem, kteří s vámi hrají (předtím to ale řeknete kamarádovi, proti kterému byly zprávy mířeny), a společně se dohodnete, jak zakročit.
- ☐ Počkáte, jestli toho útočník sám nenechá, a potom možná něco začnete dělat.
- ☐ Na čas přestanete hrát.
- ☐ Přečtete si pravidla hry a pokud zakazují někoho šikanovat, nahlásíte nevhodné chování pomocí nahlašovacího systému ve hře.

Situace 4

Vytvořte si s celou třídou vlastní modelovou situaci podle skutečnosti, o které se někdo z vás doslechl, a vymyslete si reakce přihlížejících i zastánců/zastánkyň, abyste dokázali, že opravdu víte, o čem je řeč.

Jak se zastat

Žáci a žákyně by často oběti šikany rádi pomohli, ale nevědí, co dělat. Tato aktivita jim představí různé možnosti, nabídne příklady a poskytne jim příležitost připravit si vlastní pozitivní reakce.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Pochopit,** že stát se zastáncem nebo zastánkyní závisí na rozhodnutí.
- ✓ **Uvědomit si,** že existují různé způsoby, jak reagovat jako zastánce/zastánkyně v různých situacích.
- ✓ **Vybrat si** z možných reakcí takové, které vám budou nejvíc sedět a budou pro vás bezpečné.
- ✓ **Vytvořit** si vlastní způsob, jak v dané situaci zareagovat.

Promluvme si

Když vidíte, že se někdo na internetu chová hrubě – například někoho ztrapňuje, vyčleňuje, zesměšňuje, nerespektuje ho, zraňuje jeho city apod. – máte vždycky na výběr. Jednak se můžete rozhodnout, že nebudete nečinně přihlížet a oběti

pomůžete. Když se rozhodnete zakročit, můžete si zvolit, jakým způsobem to uděláte.

Nejdůležitější je vědět, že oběti může velmi pomoci už jen to, že se o ni někdo zajímá a že se může se svými pocity někomu svěřit.

Každému nemusí být příjemné, aby se někoho **veřejně** zastal, ať už na internetu, nebo třeba ve školní jídelně. Ale pokud se na to cítíte, do toho! Můžete:

- poukázat na nevhodné chování (nikoli na toho, kdo se tak chová) a dát najevo, že to není vtipné
- zveřejnit příspěvek nebo komentář, který se o oběti vyjadřuje kladně
- přesvědčit kamarády a kamarádky, aby o oběti také napsali něco hezkého
- mimo internet můžete oběť pozvat, aby s vámi šla na hřiště nebo si při obědě přisedla k vám

Pokud se necítíte na to, abyste pomáhali veřejně, není to nic špatného. Můžete oběti **pomoct i v soukromí**. Můžete:

- jí napsat online nebo SMS zprávu a zeptat se, jak se má,
- jí říci něco hezkého nebo ji jinak pochválit v anonymním příspěvku, komentáři nebo v přímé zprávě (pokud používáte médium, které umožňuje zůstat v anonymitě),
- jí říci, že jste jí k dispozici, kdyby si s vámi chtěl/a po škole promluvit,
- s ní tiše promluvit osobně nebo po telefonu a říci jí/mu, že to, jak se k ní útočník choval, bylo špatné, a zeptat se jí/ho, zda si o této události nechce promluvit.

Ať už se rozhodnete někoho zastat jakýmkoli způsobem, vždy můžete nežádoucí chování nahlásit – veřejně i soukromě. Šikanu můžete nahlásit přes web nebo rozhraní aplikace, případně se můžete s celou záležitostí svěřit dospělému, kterému věříte.

Pokračování na další stránce →

Aktivita

Potřebné materiály:

- Tabule nebo stojan s velkoformátovým papírem, kam mohou děti lepit papírky s poznámkami
- Leták "Jak se zastat" (pracovní list)
- Samolepicí papírky pro každou skupinu žáků/yní

Při této aktivitě si vyzkoušíme, jaké to je být zastáncem/zastánkyní. Předpokládejme tedy, že se celá třída rozhodla, že oběti pomůže.

1. Rozdělte se do skupin po pěti
Každá skupina si určí toho, kdo bude číst, a kdo zapisovat.

2. Skupiny si společně přečtou popis jednotlivých nepříjemných situací a diskutují o nich
Všechny tři situace jsou popsány na následující stránce pracovního listu.

Zatímco se skupiny radí, vyučující rozdělí tabuli na dvě poloviny. Jednu nazve „Veřejná podpora," druhou „Podpora v soukromí."

3. Skupiny si pro každou situaci vyberou nebo vytvoří dvě varianty reakcí
Žáci a žákyně mohou použít vzorové odpovědi uvedené v části „Promluvme si," nebo si vytvořit vlastní.

4. Žáci a žákyně své odpovědi přilepí na tabuli a přečtou je nahlas
Vyučující pak může o zvolených odpovědích diskutovat s celou třídou.

Výstupy z této lekce

V situacích, kdy je někomu ubližováno nebo je obtěžován, se často stává, že byste rádi pomohli, ale nevíte jak. Nyní už znáte mnoho způsobů, jak oběti pomoci, a že ji můžete podpořit tak, jak je vám to nejbližší. Určitě dokážete lidem pomáhat způsobem, který je vám blízký.

Pracovní list: Aktivita 2

Jak se zastat

Pracujte dále ve stejných skupinkách. Nyní se rozhodněte, jakým způsobem se chcete někoho zastat. V každé skupině vyberte někoho, kdo bude psát (na samolepicí papírky), a dalšího, kdo bude číst. „Čtenář/ka“ pak nahlas přečte popis první situace a ostatní ve skupině budou mít pět minut na to, aby ji společně probrali a rozhodli se, jakým způsobem by oběť podpořili veřejně a jak v soukromí. „Zapisovatel/ka“ vaše rozhodnutí napíše na dva samolepicí papírky – jeden z nich umístí na tabuli do sloupce pro veřejnou podporu, druhý pro podporu v soukromí. Při rozhodování použijte možnosti, o kterých jste se ve třídě už bavili, nebo si vytvořte vlastní způsob, jak oběti pomoci. To samé proveďte pro situaci 2 a 3.

Poznámka: Neexistuje pouze jediný správný způsob, jak oběť podpořit, protože každý z nás (oběť i přihlížející) je jiný, stejně jako každá situace. Teď si jen zkoušíme různé možnosti, jak se oběti zastat.

Situace 1

Někdo zveřejní vlastní video, na kterém zpívá slavný hit. Ostatní se mu začnou pod videem posmívat. Jak podpoříte toho, kdo video zveřejnil? Můžete použít nápady, o kterých jsme už hovořili, nebo si ve své skupině vymyslet vlastní.

Situace 2

Jeden žák pošle druhému snímek obrazovky s komentářem, který zveřejnil váš kamarád, a velmi zle o něm vtipkuje. Snímek vzápětí koluje po celé škole jako virál. Jak podpoříte kamaráda, který postoval původní komentář? Vyberte některou z možností, kterých už jsme tu hovořili, nebo si vymyslete vlastní postup.

Situace 3

Zjistíte, že někdo z vaší školy si na sociálních sítích vytvořil falešný účet, ve kterém pod jménem jiného spolužáka zveřejňuje fotky a memy, které pomlouvají jiné děti, vyučující i školu. Jak podpoříte toho, za koho se vydával? Použijte nápady z předchozích diskusí, nebo si zvolte vlastní postup.

Laskavost je super: Aktivita 3

...ale řekni to slušně!

Při této aktivitě žáci a žákyně společně přeformulovávají negativní komentáře, aby se naučili přetvářet negativní interakce v pozitivní.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Vyjadřovat** pocity a názory pozitivně a efektivně.
- ✓ **Reagovat** na negativitu konstruktivně a zdvořile.

Promluvme si

Jak změnit negativní v pozitivní

Děti vašeho věku se můžou na internetu setkat s nejrůznějším obsahem. Neubráníte se tedy tomu, že občas narazíte na negativní sdělení, která ponoukají k negativnímu chování.

- Setkali jste se (vy sami nebo někdo z vašich známých) s tím, že se někdo na internetu choval negativně nebo toxicky? Jaký pocit to ve vás vyvolávalo?
- Zažili jste také (vy nebo někdo z vašich známých), že by někdo na internetu naopak jednal nějak laskavě? Jaký pocit to ve vás vyvolávalo?
- Jak můžeme jednoduše proměnit negativní interakce v pozitivní?

Můžeme na negativní emoce zareagovat konstruktivním způsobem, nepřátelské komentáře přeformulovat a především dbát na to, jakým tónem na internetu komunikujeme.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Tabule nebo projekční plátno
- Leták „...ale řekni to slušně!“ (pracovní list)
- Samolepicí papírky nebo zařízení pro děti

1. Přečtěte si komentáře

Všichni hledáme negativní komentáře.

2. Kontrolujte, co píšete

Teď se rozdělíme do týmů po třech a zkusíme vytvořit dvě různé reakce na tyto komentáře:

- Jak byste mohli stejné nebo podobné názory vyjádřit pozitivnějším a konstruktivnějším způsobem?
- Když někdo ze třídy něco takového napíše, jak můžete odpovědět tak, aby byla konverzace pozitivnější?

Poznámka pro vyučující:

Mladší děti budou možná potřebovat určitý vzor, jak komentáře zrevidovat. Za tímto účelem je dobré si jeden příklad splnit společně s celou třídou, aby pak při samostatné práci měl každý z čeho čerpat.

3. Předložte své odpovědi

Teď nám každý tým představí své reakce na obě situace.

Výstupy z této lekce

Reagovat na něco negativního pozitivním způsobem může vést k zábavnější a zajímavější konverzaci, což je mnohem lepší, než pak žehlit nepříjemnosti způsobené nezdvořilým komentářem.

Leták: Aktivita 3

...ale řekni to slušně!

Přečtěte si následující komentáře. U každého komentáře prodiskutujte:

1. **Jak by se dal stejný nebo podobný názor vyjádřit pozitivněji a konstruktivněji?**
2. **Pokud někdo z vašich spolužáků a spolužaček napíše takový komentář, jak na něj můžete zareagovat způsobem, který by mohl dát konverzaci pozitivnější směr?**

Do volného místa u každého komentáře napište své nápady.

LOL, Robert je jediný ze třídy, kdo o víkendu nejede na výlet!

Zítra si všichni oblíkněte něco fialového, ale neříkejte to Lence.

Promiň, ale zítra s námi na ty nákupy radši nechoď, bude to tam drahý.

Nic ve zlým, ale máš děsný škrabopis, takže na tenhle projekt radši přejdi do jiné skupiny.

Já se z toho zjevím – kdo jí řekl, že umí zpívat??

Do naší skupiny můžeš, jen když mi dáš login ke svýmu účtu.

Jsem jediná, kdo si myslí, že Sylva vypadá jako Šmoulinka?

👎👎👎

Laskavost je super: Aktivita 4

Pozor, jak to říkáš

Žáci a žákyně interpretují emoce skryté za textovými zprávami, aby si procvičili kritické myšlení a dokázali se v internetových diskusích vyhýbat dezinterpretacím a konfliktům.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Správně se rozhodovat,** jak a co na internetu vyjádřit, případně zda se vůbec vyjadřovat.
- ✓ **Rozpoznat** situace, kdy je lepší počkat a vše si vyříkat z očí do očí, než svému protějšku hned psát.

Promluvme si

Je snadné věci špatně pochopit

Mladí lidé používají různé typy komunikace pro různé typy interakcí. Měli by si však uvědomovat, že zprávy zasílané přes chat nebo SMS si lze vykládat jinak, než když je někomu sdělujeme osobně nebo po telefonu.

Už se vám někdy stalo, že vaši zprávu někdo špatně pochopil? Napsali jste například někomu něco v žertu a on to vzal vážně, nebo se dokonce urazil?

Stalo se vám, že jste vy sami špatně pochopili textovou nebo chatovou zprávu, kterou vám poslal někdo jiný? Co jste udělali, abyste nedorozumění objasnili? Co byste udělali jinak?

Aktivita

Potřebné materiály:

- Vzorové textové zprávy napsané na tabuli nebo promítané na projekční plátno

1. Zkontrolujte zprávy

Podívejme se na ukázkové textové zprávy na tabuli. Ve třídě určitě znáte další vhodné příklady, tak si teď nějaké napišme na tabuli, abychom si o nich mohli popovídat.

- „To je fakt super“
- „Jak chceš“
- „Mám na tebe pěkný vztek“
- „HNED MI ZAVOLEJ“
- „jj fajn“

2. Přečtěte zprávy nahlas

Teď někoho poprosíme, aby každou zprávu přečetl nahlas, ale pokaždé jiným tónem hlasu (např. 😕 🙃 😀).

Čeho jste si všimli? Jak by to mohli pochopit druzí? Jak by mohl každý, kdo zprávu odeslal, lépe vyjádřit, co svým sdělením myslí?

Výstupy z této lekce

Při čtení textu může být těžké odhadnout, jak se jeho autor/ka skutečně cítí. Proto si vždycky vyberte ten správný nástroj pro další komunikaci a buďte opatrní na to, že z toho, co lidé píší na internetu, moc nevyčtete. Pokud si nejste jisti, co ten druhý myslel, promluvte si s ní/m osobně nebo po telefonu.

Laskavost je super: Aktivita 5

Dělej, co se má

Děti diskutují, jak by mohli jít příkladem dospělým.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Uvažovat** nad tím, jak se na internetu chovají dospělí.
- ✓ **Zamyslet** se nad tím, jakým způsobem chování dospělých formuje mladší generaci.

Promluvme si

Co mohou dospělí naučit děti – a co mohou naopak děti naučit dospělé
Je důležité učit druhé laskavosti. Stejně důležité však je, abychom se podle toho, co učíme, také chovali. Existuje spousta příkladů, kdy se šikana či obtěžování netýká pouze dětí. Podívejme se, jak se k sobě občas chovají dospělí, na internetu, v diskusích pod zprávami nebo třeba při řízení v dopravních zácpách.

Hovořili jsme o tom, jak je důležité se ke svým spolužákům, spolužačkám a přátelům chovat laskavě – a to nejenom na internetu. Zažili jste někdy, že by se k sobě špatně chovali dospělí? Viděli jste někdy, že by si dospělí navzájem nadávali, křičeli na sebe, prali se nebo byli jinak agresivní? (Nechceme, abyste někoho jmenovali, jde nám o způsob chování.)

Myslíte si, že vaše generace dokáže internet proměnit v příjemnější a pozitivnější prostředí, než jaké si vytvořili někteří dospělí? (Spousta dospělých si myslí, že v tom pravděpodobně budete lepší.)

Myslíte si, že některé děti někoho začnou šikanovat nebo psát nezdvořilé komentáře jenom proto, že to dělají dospělí v jejich okolí nebo že o tom čtou? Souhlasíte se vším výše uvedeným? Uveďte příklady. Jak byste se zachovali vy? Jak byste mohli jít dospělým příkladem?

Poznámka pro vyučující:
Tuto diskusi můžete dovést ještě dál a ve škole vytvořit „kampaň laskavosti“. Na začátku vyučování každý žák/žákyně napíše a pošle někomu ze spolužáků povzbudivou zprávu, aby se pak celý den nesl v pozitivním duchu. To nám připomene, že všichni můžeme vyzařovat pozitivní sílu jak na internetu, tak i mimo něj. Příjemnou atmosféru tak můžete navozovat třeba vždycky na začátku týdne.

Výstupy z této lekce

Způsob, jakým se k sobě s přáteli chováte na internetu, výrazně ovlivňuje digitální svět, který vaše generace buduje (nehledě na svět mimo internet).

Laskavost je super: Aktivita 6

Jak slova mění situaci

Poznámka pro vyučující:

V této lekci získají žáci a žákyně prvního stupně základní přehled o tom, jak mohou jednoduché popisky formovat náš názor co vidíme. Podle věku dětí tato aktivita zahrnuje tyto koncepty a otázky mediální gramotnosti:

- *Vědět, že všechna média jsou „vykonstruovaná", že je píší lidé, kteří určují, co svému publiku nebo představí a jak.*
- *Vždy se ptát, kdo a proč to a to vytvořil.*
- *Při tvorbě médií se vždy zamyslet nad tím, jak mé sdělení může působit na druhé.*

Cíle pro žactvo

- ✓ **Uvědomit si,** že smysl čerpáme z kombinace obrazů a slov.
- ✓ **Chápat,** jak může popisek změnit smysl obrázku nebo fotky.
- ✓ **Pochopit** jak velká může být síla slov, zvláště v kombinaci se snímky, které zveřejňujete.
- ✓ **Učit se** být odpovědným tvůrcem/tvůrkyní médií.
- ✓ **Naučit se** neustále si pokládat otázku „Kdo to zveřejnil a proč?".

Promluvme si

Jak mohou slova změnit smysl?

Kombinace slov a obrázků představuje velmi účinný způsob komunikace. Představte si snímek v novinách, na kterém je hořící dům. V jednom popisku se píše: „Rodina přišla o dům, ale všichni se naštěstí dostali bezpečně ven, a to včetně psa." To zní smutně a možná i trochu strašidelně, že? Ale co když si pod tím samým obrázkem přečtete: „Hasiči zapálili prázdný dům, aby si mohli procvičit nové nástroje pro boj s ohněm." Stále uvidíte hořící dům, ale budete mít zcela jinou představu o tom, co se děje. Možná ve vás dokonce vzbudí pocit bezpečí, nikoli strachu.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Viz následující stránka

Rozdělte třídu do menších skupin. Aniž byste dětem prozradili, že máte k dispozici dvě různé verze, rozdejte polovině skupin leták **Sportovní snímky** *s pozitivními popisky, druhé polovině s popisky negativními.*

1. Obrazy a slova

Podívejte se na snímek. V každé skupině společně popište osobu, kterou na něm vidíte. Jaký člověk to podle vás je? Chtěli byste s ním trávit čas nebo s ním být v jednom týmu? Proč, případně proč ne?

Brzy se ukáže, že skupiny měly k dispozici snímky se zcela odlišnými popisy. Ať každá skupina svůj snímek ukáže ostatním, aby viděli rozdíl.

Nakonec krátce prodiskutujte, co tato názorná ukázka vypovídá o tom, jak mohou slova utvářet naše názory?

Potřebné materiály:

- Leták „Sportovní snímky“
- Leták „Jak slova mění situaci“
- Snímky vyučujících a zaměstnanců školy při běžné každodenní činnosti. Dva až tři týdny před aktivitou si obstarejte několik digitálních fotek, případně jejich získáním pověřte žáky a žákyně, aniž byste jim prozradili, že se jedná o pomůcku při nadcházející aktivitě (všechno samozřejmě konejte se svolením těch, kteří na snímcích budou).
- Pokud takové fotky nemáte k dispozici, vystříhejte snímky z vhodných časopisů nebo jiných zpravodajských zdrojů.
- (Volitelné) získejte snímek každého žáka nebo žákyně ze třídy

2. Stále si nejste jisti?

Prohlédněte si další příklady v letáku Jak slova mění situaci (strana 84).

Představte si, jaké by to bylo, kdybyste dostali nebo viděli zprávu zahrnující některý z těchto snímků s negativním popiskem. Sledování nebo poslouchání negativních zpráv neublíží pouze tomu, kdo je na snímku vyobrazen. Může znepokojit i další lidi, kteří tento snímek uvidí.

Když dostanete zprávu nebo fotku, co uděláte? Vždycky máte na výběr. Můžete:

- se rozhodnout, že snímek nebudete s nikým sdílet
- říci odesilateli,/odesilatelce, že nechcete dostávat zprávy, které někoho poškozují
- podpořit toho, kdo je na snímku vyobrazen, a sdělit mu, že víte, že to není pravda
- anebo můžete použít všechny výše uvedené možnosti.

Také můžete sami odeslat pozitivní zprávu. Ne jako odpověď, prostě jen vaši vlastní zprávu v pozitivním duchu. Sledování nebo poslouchání pozitivních zpráv podpoří osobu na snímku a může zlepšit náladu i lidem v okolí, kteří pak možná začnou také rozesílat pozitivní zprávy.

3. Někdo z vaší školy

Ze snímků lidí pracujících u vás ve škole nebo z fotek od dětí vyberte jeden záběr.

Procvičte si vytváření různých popisků. Nejprve vytvořte popisky, které vyobrazenou osobu nějakým způsobem chválí nebo vyzdvihují. Kolik různých popisků dokážete vymyslet?

Teď si promluvme o vtipných popiscích. Existuje rozdíl mezi doprovodným textem, který připadá vtipný vám, a který by za vtipný považoval ten, kdo je na snímku? Existuje rozdíl mezi vtipem, který nikoho neuráží a každý se mu zasměje, a vtipem, který si z někoho dělá legraci způsobem, který za „vtipný“ považuje pouze někdo?

Navrhněte popisky, které jsou příkladem toho, o čem jsme se teď bavili, a vyberme společně ke každé fotce popisek, který je vtipný, ale i laskavý – který osobu na snímku nijak neuráží.

Pocvičte se na snímcích dalších lidí z naší školy. Když se podíváte na popisky, které vytvořili vaši spolužáci a spolužačky , napadá vás ještě něco hezkého, co by se dalo říci?

4. Vytvořte koláž ze snímků všech dětí z vaší třídy a ke každému z nich přidejte nějaký milý popisek.

Pokračování na další stránce →

Výstupy z této lekce

Popisky mohou změnit to, co si pod obrázkem představíme a jaký pocit z něj získáme , i sdělení, které si myslíme, že získáváme. Než příště zveřejníte nějaký snímek s popiskem, vždy pečlivě zvažte, jak může působit na druhé. A než si uděláte názor na základě obrázků a popisků, které zveřejňují druzí, vždycky se zeptejte, kdo daný příspěvek zveřejnil a proč.

Rozšíření

Vyzkoušejte si následující experiment. Rozdejte tento krátký komiks, ve kterém jsou vymazána všechna slova. Pak nechte každého žáka a žákyni, aby do bublin samostatně doplnil/a příběh, který si pod tímto stripem představuje. Výsledky porovnejte. Vytvořili všichni stejný příběh, nebo napsali jiná slova? Proč ne? Co tento experiment vypovídá o tom, jak pomocí slov doplňujeme kontext nebo chápeme, co nám obrázky říkají?

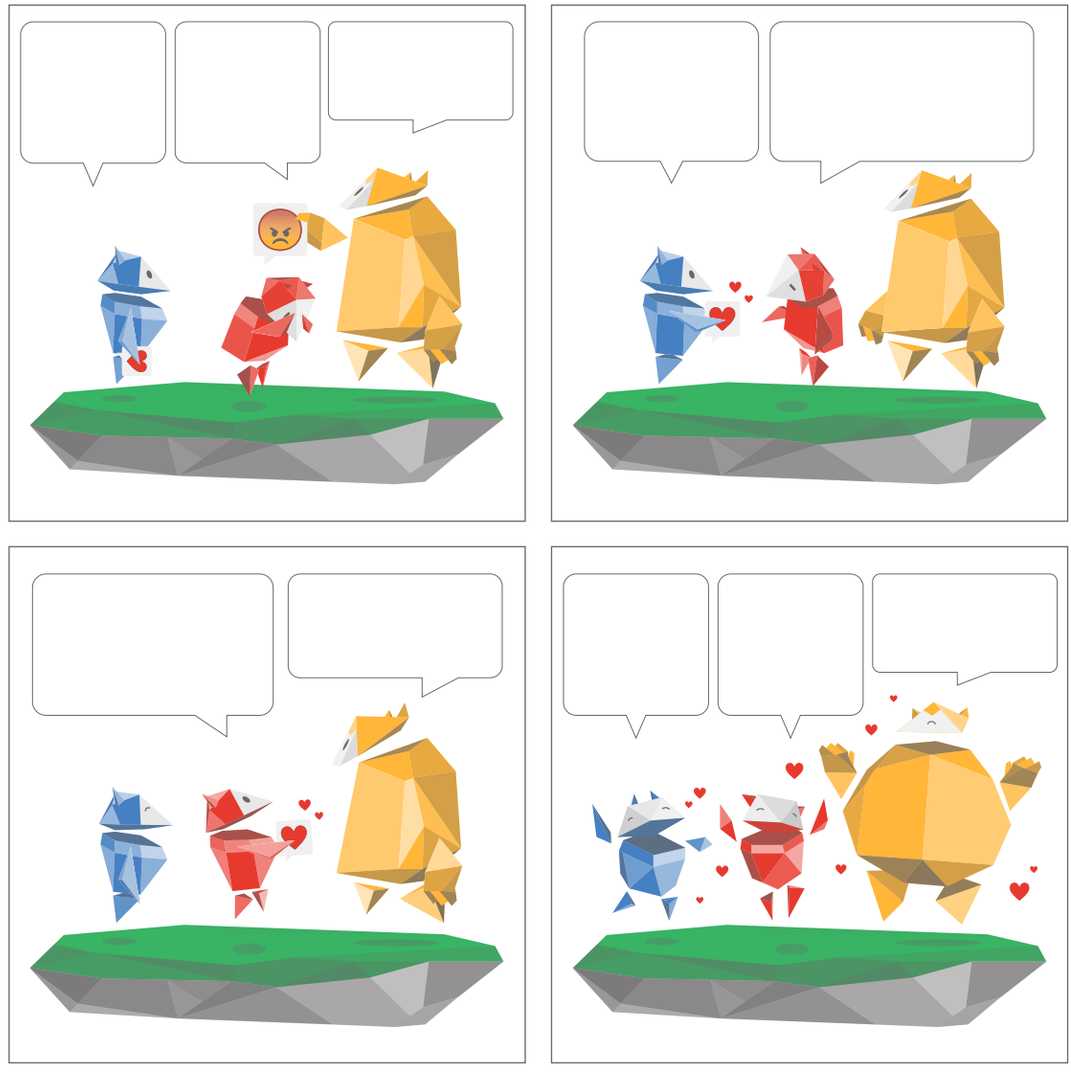

Leták: Aktivita 6

Sportovní snímky

Skvělé!

Tak se předveď!

Skvělé!

Tak se předveď!

Leták: Aktivita 6

Jak slova mění situaci

Originální umělecké dílo získává první cenu.

Děs běs.

Objevil jsem nový živočišný druh!

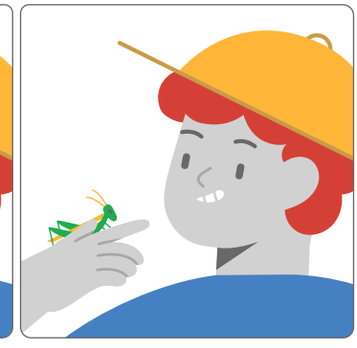

Mmm, večeře!

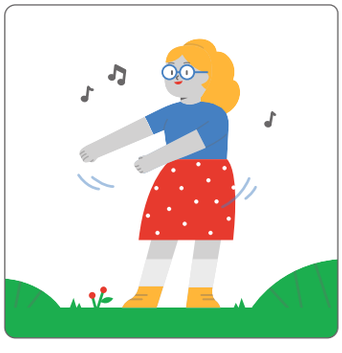

Super!

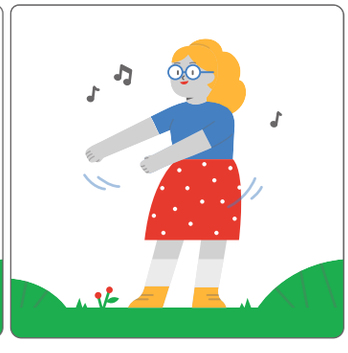

Divný. Takhle fakt ne!

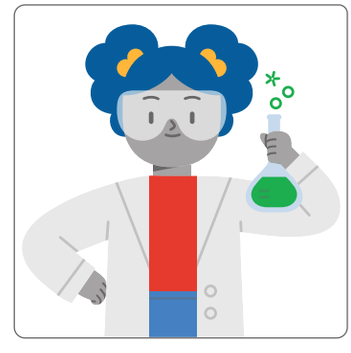

Nejmladší vědkyně na světě!

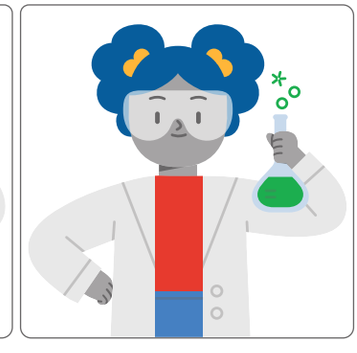

Šprtám a šprtám. #lame

Konečně mám vlastní telefon!

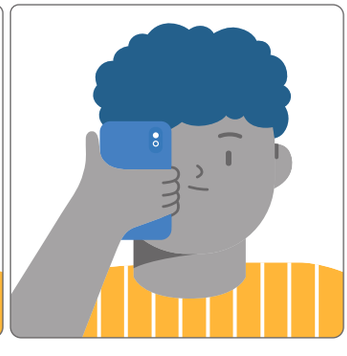

Máma mi dala svůj starej křáp. :/

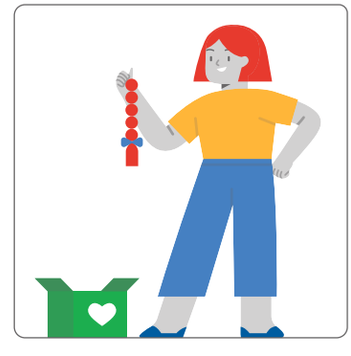

Svoje vlasy jsem věnovala nemocnému s rakovinou. <3

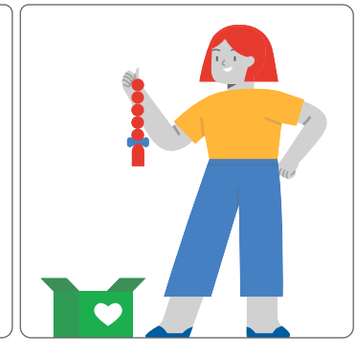

NEJHORŠÍ. SESTŘIH. NA SVĚTĚ

Laskavost je super: Aktivita 7

Interland: Království laskavosti

Ať je dobrá nebo špatná, nálada je vždycky nakažlivá. V nejprosluněnějších částech města se najdou potížisté, kteří kolem sebe šíří negativitu. Blokuj a nahlašuj agresory/ky, aby nepřevzali vládu nad městem. Přitom se chovej laskavě k ostatním Internautům a Internautkám, aby se do země opět vrátil klid a mír.

V počítači nebo v mobilním zařízení (např. na tabletu) otevřete internetový prohlížeč a navštivte **g.co/KindKingdom**.

Náměty k diskusi

Nechte děti, aby si zahrály Království laskavosti, a poté s nimi nad níže uvedenými otázkami prodiskutujte, co jim hra přinesla. Největší zážitek jim obvykle přinese individuální hraní, ale můžete také vytvořit dvojice. To může být zvláště cenné pro mladší děti.

- Která situace z Království laskavosti vás nejvíce zaujala a proč?
- Popište situaci, kdy jste se na internetu zapojili do šíření laskavosti mezi ostatní.
- V jaké situaci je vhodné někoho na internetu zablokovat?
- V jaké situaci by bylo vhodné nahlásit něčí chování?
- Proč si myslíte, že se postavě v Království laskavosti říká Potížista? Popište chování této postavy a jak může ovlivnit hru.
- Co si z hraní Království laskavosti odnášíte? Co byste rádi v budoucnu dělali jinak?

Lekce 05: Buďte internetovými Nebojsy

Když se ti něco nezdá, ozvi se

Jak poznáme internetové Nebojsy a jak je můžeme povzbudit a podpořit.

Shrnutí lekce

Aktivita 1: **Kdy požádat o pomoc?**
Aktivita 2: **Nahlas to online**
Aktivita 3: **Co znamená nebát se?**

Témata

Je důležité, aby děti věděly, že když na internetu narazí na něco nepříjemného, určitě by na to neměly být samy - zvlášť pokud by daný obsah mohl jim nebo někomu dalšímu ublížit. **Také by měly vědět, že svou nebojácnost mohou dát najevo na různých místech - ať už přímo nahlášením příspěvku nebo zprávy v online aplikaci, nebo tím, že si o situaci promluví s někým mimo kyber prostor.**

Cíle pro žactvo

- ✓ **Pochopit,** v jakých situacích je třeba požádat o pomoc nebo záležitost probrat s dospělým, které/mu věří.
- ✓ **Zvážit,** jak mohou svou statečnost projevit a proč je důležité do rozhovoru zapojit dospělé.

Použité normy

Normy ISTE pro vyučující: 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a
Normy ISTE pro studující z roku 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 6a, 7a, 7b, 7c
Vzdělávací normy AASL: I.a.1, I.b.1, I.b.2, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3, VI.d.1, VI.d.3

Kyž se ti něco nezdá, ozvi se.
Slovník

Statečný/statečná není jen ten/ta, kdo nezná strach. Stateční jsou hlavně ti a ty, kteří se dokáží postavit za dobrou věc, i když se sami bojí.

Napadený účet: Online účet, který někdo napadl, takže nad ním už nemáte plnou kontrolu

Schopnost jednat (je to překlad slova agency) Poskytuje žákům a žákyním možnost nejen se ozvat, ale také zakročit nebo něco změnit, například někoho ochránit nebo se postavit za druhé, případně se aktivně bránit. Často se považuje za důležitou součást občanství

Důvěra: Silné přesvědčení, že něco nebo někdo je spolehlivý, důvěryhodný nebo schopný

Když se ti něco nezdá, ozvi se: Aktivita 1

Kdy požádat o pomoc?

Jedna rada, která je společná pro všechny naše lekce: Je potřeba děti podporovat, aby si dokázali říct o pomoc, jakmile narazí na něco, co pro ně bude nepříjemné nebo dokonce ohrožující. Když se nebudou bát svěřit někomu, komu důvěřují, prospěje to všem: vám, vedení školy i rodičům. Vyplynout by to mělo ze všech lekcí, ale pro jistotu uvádíme témata, o kterých byste měli ve třídě diskutovat a povzbudit své žáky, aby se nebáli ozvat, když se jim něco nezdá. Níže najdete seznam situací, které je vhodné probrat.

Poznámka pro vyučující:

1. *Už po mnoho generací děti učíme, aby zbytečně nežalovaly, takže se takové chování stalo v podstatě sociální normou. Ta zakořenila tak hluboko, že odbornice a odborníci na prevenci šikany mají plné ruce práce, aby dětem objasnili rozdíl mezi „žalováním“ a žádostí o pomoc. Vysvětlete svým dětem, že když vyhledají zastání, když je někomu na internetu ubližováno, nejedná se o „žalování“, nýbrž o žádost o pomoc pro sebe nebo pro své bližní.*

2. *Pokud budete se svou třídou komunikovat otevřeně, budou vaše děti vědět, že jim vždy pomůžete a postavíte se na jejich stranu, pokud vám odůvodněně nahlásí incident.*

3. *V následující diskusi se žáci mohou kdykoli podělit o to, kolikrát hledali pomoc u dospělých. Je dobré podpořit atmosféru, ve které se budou sami žáci a žákyně chtít před ostatními pochlubit svým příběhem, kdy správně zareagovali a požádali dospělé o pomoc. Za takové své jednání by se měli cítit oceněni a měli by na sebe být hrdí, že dokázali pomoct druhému.*

Cíle pro žactvo

- ✓ **Uvědomit si,** že vyhledat pomoc pro sebe nebo pro druhé je známkou síly.
- ✓ Společně vymyslet a popsat situace, kdy může pomoct, když se někdo ozve.

Promluvme si

Podívejte se na tuhle řadu situací, na které můžete na internetu narazit. Možná nestihneme projít úplně všechny. Doufám totiž, že když vám něco připomene situaci, ve které jste se už někdy ocitli, přihlásíte se a prozradíte nám, co jste v takové chvíli dělali, abychom si mohli na to téma promluvit.

Pokračování na další stránce →

Výstupy z této lekce

Možná to tak na první pohled nevypadá, ale schopnost požádat o pomoc, když nevíte, co dělat, je známkou statečnosti. Když tím pomůžete sobě nebo někomu jinému, kdo se ocitl v ohrožení, prokážete tím chytrost i odvahu.

Náměty k diskusi

1. Všichni si potichu přečtěte seznam. Přitom přemýšlejte, zda jste se v některé z uvedených situací někdy neocitli i vy sami, zda jste v některých případech nechtěli požádat o pomoc někoho dospělého a zda jste to udělali, nebo ne.

- Měl/a jsi někdy pocit, že se ti možná někdo dostal do tvého účtu? (Příležitost k diskusi: Jak můžeme svůj účet co nejlépe zabezpečit?)
- Potřeboval/a jsi pomoc se zapomenutým heslem.
- Nebyl/a sis jistý/á, jestli něco náhodou není podvod, nebo jsi dokonce na nějaký podvod i naletěl/a. (Příležitost k diskusi: Jaké jsou varovné signály?)
- Někdo se s tebou přes internet snažil diskutovat o něčem, co ti bylo nepříjemné. (to S TEBOU je zde důležité)
- Někdo cizí ti napsal divnou (creepy) zprávu nebo komentář, který ti přišel zvláštní nebo jsi z něj měl/a dokonce strach. (Příležitost k diskusi: Co nám vlastně nahání strach?)
- Chtěl/a sis s někdy s někým promluvit o tom, co někdo napsal na internet a bylo to hodně milé nebo naopak hodně zlé?
- Měl/a jsi strach, že jsi na internetu nasdílel/a něco, co by se sdílet nemělo. Prozraď nám to jen tehdy, pokud ti nevadí se o to podělit. Pokud nechceš prozradit podrobnosti, pověz alespoň, jak ses zachoval/a.
- Stal/a ses svědkem/svědkyní toho, že někdo z tvých vrstevníků a vrstevnic na internetu napadl někoho jiného z tvé třídy nebo školy.
- Viděl/a jsi, jak někdo někomu vyhrožuje, že se s ní/m popere nebo mu jinak ublíží.
- Někdo zveřejnil falešný profil jiného žáka nebo žákyně.
- Někdo něco napsal nebo zveřejnil a ty jsi o něj na základě tohoto příspěvku začal/a mít obavy. (Příležitost k diskusi: Občas je těžké riskovat, že naštvete kamaráda nebo kamarádku, ale nezáleží víc na jeho/jejím bezpečí a pohodě?)

2. Zvedněte ruku, pokud se s námi chcete podělit o něco, co jste udělali (nebo neudělali) a proč. Pokud už si někdo vaše téma vybral, zkuste najít jiný námět.

3. A teď takové situace probereme.

Poznámka pro vyučující:

Pokud máte ve škole (nebo v základní/střední škole ve vaší čtvrti) žákovský/studentský parlament nebo pracovní skupinu, může představovat skvělý způsob, jak žákům a žákyním/studujícím umožnit jednat. Pokud ve vaší škole existuje peer program, umožněte těmto dětem (peerům), aby si výše uvedené scénáře prošly s mladšími dětmi a podělily se s nimi vlastní zkušenosti, jak se ve zmíněných situacích vyznat.

Nahlas to online

Na školním počítači nebo na jiném zařízení předveďte, kde se v aplikacích nahlašuje nevhodný obsah a chování. Třída pak zvažuje různé typy obsahu a rozhoduje, zda je třeba je nahlásit, a o svých názorech diskutuje.

Cíle pro žactvo

- ✓ **Mějte přehled** o online nástrojích, jejichž prostřednictvím lze nahlásit zneužití.
- ✓ **Zvažte,** kdy je použít.
- ✓ **Promluvte si o tom,** kdy a proč nahlásit zneužití.

Promluvme si

Když se na internetu objeví něco špatného nebo nějaký nevhodný obsah, můžete proti tomu něco dělat. Při poslední aktivitě jsme si říkali, že je nejdůležitější mluvit nepříjemných nebo divných situacích s někým, komu věříte. Další možností je nevhodný obsah nahlásit v aplikaci nebo ve službě, kde jste na něj narazili, a tím uspíšit jeho odstranění. Je důležité si na používání internetových nahlašovacích nástrojů zvyknout.

Žáci by se měli naučit, že pokud narazí na něco škodlivého nebo podezřelého, měli by z takové konverzace nebo aktivity vytvořit snímek obrazovky a teprve potom použít nástroje pro zablokování nebo nahlášení (po jejichž použití už nemusí být takový záznam možný). Tím zajistí, že dospělý, kterému věří, uvidí přesně, co se stalo, a bude se moci lépe rozhodnout, jak situaci vyřešit.

Aktivita

Potřebné materiály:

- Leták: Pracovní list „Taky to nahlas online“

1. Jak nahlásit problém

Použijte co nejvíce zařízení, jaká má vaše třída k dispozici. Pokud jich je více, rozdělte třídu do skupin. Alespoň na třech školních účtech vyhledejte nástroje, které slouží k nahlašování nevhodného obsahu nebo chování. Pokud máte ve třídě k dispozici pouze jediný počítač nebo jiné zařízení, rozdělte děti do skupin, které se budou u zařízení střídat.

2. Projděte scénáře

Společně s třídou projděte sedm situací uvedených v pracovním listu.

3. Nahlásili byste to?

Požádejte, ať zvednou ruku nejprve ti, kteří by obsah nahlásili, a poté ti, kteří by tak neučinili.

4. Pokud ano, proč?

Někoho z těch, kteří by obsah nahlásili, požádejte, ať vám vysvětlí důvod. Na totéž se zeptejte i někoho z žáků a žákyň s opačným názorem.

Poznámka: Jen málokdy existuje jen jediná správná odpověď nebo reakce. To by měla třída vědět ještě před začátkem diskuse.

Pokračování na další stránce →

Výstupy z této lekce

Většina aplikací a služeb obsahuje nástroje pro nahlašování nebo zablokování nevhodného obsahu. Když se tyto nástroje naučíme používat, pomůžeme tím nejen sami sobě, ale i ostatním uživatelům a uživatelkám a v konečném důsledku také samotným platformám. Před zablokováním nebo nahlášením nevhodného obsahu se vždy vyplatí uložit snímek obrazovky, abyste měli celou situaci nějak zaznamenanou.

Pracovní list: Aktivita 2

Nahlas to online

Přečtěte si všechny následující scénáře a zvedněte ruku, zda byste je v aplikaci nebo službě, kde je objevíte, nahlásili. Připravte se vysvětlit, proč byste příslušný scénář nahlásili nebo ne, a objasněte, proč jste se tak rozhodli. Pak o tom diskutujte se třídou.

Poznámka: Každý by měl vědět, že jen málokdy existuje pouze jediné řešení, a proto je důležité o tématu diskutovat. Nikdo by neměl mít pocit, že jeho rozhodnutí není správné. Ani dospělí nevědí vždy jistě, kdy, jak nebo co nahlásit.

Situace 1	Spolužák zveřejní skupinovou fotku, ale tobě se nelíbí, jak na ní vypadáš. Nahlásíš ho, nebo ne? Jak zareaguješ?
Situace 2	Někdo vytvoří účet žáka, kterého znáš. Použije přitom jeho jméno i fotografii. Pak z jeho fotky vytvoří mem, kde mu na tvář přikreslí knírek nebo ho jinak zesměšní a udělá tak z jeho fotky vtip. Nahlásíš takový účet, nebo ne?
Situace 3	Někdo napíše ošklivé a podlé komentáře o někom z vaší školy. Sice neuvede jeho/její jméno, ale ty máš pocit, že víš, o koho se jedná. Nahlásíš to, nebo ne?
Situace 4	Spolužačka vytvoří vytvoří účet, který bude mít v názvu označení vaší školy, a umístí na něj fotografie žáků a žákyní doprovázené komentáři o jednotlivých lidech. Některé komentáře se o nich vyjadřují nelichotivě, jiné je naopak chválí. Nahlásíš nelichotivé komentáře, celý účet, nebo obojí?
Situace 5	Jednou večer si všimneš, jak někdo na internetu v komentáři říká, že se zítra v jídelně hodlá s někým poprat. Nahlásíš to online, nebo ne? Řekneš o něm následující den vyučující/mu nebo vedení školy? Nebo oběma?
Situace 6	Při sledování kresleného videa se najednou objeví podivný obsah, který rozhodně není vhodný pro děti a který je ti nepříjemný. Nahlásíš ho, nebo ne?
Situace 7	Hrajete s kamarády online hru, když s vámi začne chatovat někdo, kdo mezi spoluhráče nepatří. Není nijak nepříjemný ani nic jiného, prostě ho jen neznáte. Budete ho ignorovat, nebo ho nahlásíte?

Když se ti něco nezdá, ozvi se: Aktivita 3

Co znamená být statečný/á?

Žáci a žákyně jmenují někoho, kdo udělal něco, co považují za statečný čin. Když se nad svou volbou hlouběji zamyslí, dostanou za úkol zvážit, z čeho jejich představa o statečnosti pramení.

Poznámka pro vyučující:

Všichni víme, že média můžou ovlivňovat lidské myšlení. Proto dětem pomáhejte, aby i ony dokázaly o médiích přemýšlet v tomto kontextu. Zejména jim může pomoct, budete-li o tématu otevřeně mluvit – společně se nahlas zamyslete nad tím, jak se toto ovlivňování děje. Je dobré si pamatovat několik věcí:

- *Názory si vytváříme podle toho, co vidíme, slyšíme a čteme.*
- *To, co vidíme, si vykládáme na základě vlastních zkušeností. Proto můžeme jedno a totéž sdělení chápat naprosto rozdílně.*
- *Stejné množství - a někdy i více - informací, které získáme ze slov, získáváme i z toho, co vidíme (například na obrázku).*
- *Mediální gramotnost vyvrací stereotypy tím, že nám pomáhá si uvědomovat (a rozkličovávat) předsudky, zvláště pokud se opakují. Pokud například všichni hrdinové, které vidíme, jsou muži, můžeme získat dojem, že muži se hrdiny stávají častěji, a to i když nám nikdo přímo neřekl, že se ženy nemohou stát hrdinkami. I absence určité informace může totiž způsobit zkreslení celkového vyznění.*

Cíle pro žactvo

- ✓ **Popřemýšlejte** o tom, co to znamená být statečný/statečná, a o způsobech, jak lze statečnost projevit na internetu.
- ✓ **Pojmenujte** zdroje, podle kterých jste si své názory na statečnost vytvořili.
- ✓ **Naučte se přemýšlet** i o tom, co autoři/autorky vynechali.

Promluvme si

Když pomyslíte na statečnost, představíte si filmové superhrdiny a superhrdinky ? Nebo požární hlídku? Jsou to sice skvělé příklady, ale je důležité si uvědomovat, že statečnost může projevit každý a každá z nás.

Aktivita

Potřebné materiály:

- List papíru a psací potřeby pro každého
- Místo, kam lze napsat seznam tak, aby jej viděli všichni
- 3 velké listy s tučnými nadpisy, které budou čitelné i z několika metrů, jeden pro každou kategorii:

„Knižní/filmová postava“ (nejedná se o skutečnou osobu); „Někdo, koho osobně znám,“ „Někdo, o kom vím“ (z dějin nebo ze zpráv)

Před začátkem hodiny umístěte do tří rohů třídy jeden nadpis.

1. Dnes si promluvíme o tom, co znamená být statečný a statečná

Během několika vteřin napište na papír jméno někoho (nebo název povolání, pokud ho neznáte jménem), kdo podle vás provedl něco statečného. Může se jednat o skutečnou osobu, žijící nebo historickou, ale i o postavu z knihy či filmu. Zatím nikomu neukazujte, co jste napsali.

2. Bylo snadné, nebo naopak těžké někoho vymyslet?

Kdo si myslí, že to bylo snadné, ať vstane. Pokud vám to připadalo obtížné, proč? Mluvíme o statečnosti hodně, nebo naopak ne dost často? Kde se obvykle setkáte s lidmi, kteří konají statečné skutky?

2. Velké odhalení

Nyní přejděte pod příslušný nadpis a prozraďte nám tak, do které kategorie vybraná osobnost nebo hrdina/hrdinka spadá.

A teď si o tom promluvme. Schválně si všimněte, kolik z vás uvedlo postavu nebo skutečnou osobnost, kterou znáte pouze z médií (ať už z knihy nebo z filmu). O čem to vypovídá? Odkud čerpáte své představy o statečnosti?

Sdělovací prostředky čili média chtějí vydělávat peníze, a proto potřebují, abychom je co nejvíc sledovali. Proto nám představují statečnost v co nejdramatičtější a nejakčnější podobě. Proto vídáme tolik superhrdinek a superhrdinů, záchranných složek a vojenských jednotek. To jsou sice skvělé příklady, celý obrázek to ale nejspíš nebude, co? Vždycky je dobré se ptát, co autoři a autorky vynechali.

Jaké další příklady statečnosti znáte? Co ještě jste se dozvěděli o tom, co znamená být statečný/statečná?

4. Prozraďte nám víc

Pokračujte dál v práci ve stejných skupinkách a promluvte si o tom, proč jste vybrali právě uvedená jména. V čem jsou tito lidé stateční? Je nějaký rozdíl ve statečných činech, které vykonali skuteční lidé, a ve skutcích knižních či filmových postav? Pokud ano, v čem tento rozdíl spočívá?

Po několikaminutové diskusi ve skupinách třídu znovu spojte dohromady a na tabuli napište poznámky.

Zamysleme se nad těmito body:

- Jmenoval někdo někoho, kdo zachránil druhé před fyzickým nebezpečím? *Pokud ano, zvedni ruku.*
- Jmenoval někdo někoho, kdo se zastal někoho týraného nebo šikanovaného? Většina lidí se shoduje v tom, že zachránit někoho před tělesnou újmou, zvláště když přitom může přijít i k úrazu zachraňující/hoje statečné.
- Ale co když někdo zachrání někoho před tím, aby nebyly zraněny jeho city? Kdo je laskavý nebo podporuje ty, kteří už takovou újmu utrpěli? Je to také statečné?

Zvedněte ruku, pokud můžete jmenovat někoho, kdo byl statečný tímto druhým způsobem, nebo zda jste měli na mysli ještě nějaký jiný příklad statečného chování.

Volitelné: Znovu rozdělte třídu do tří skupin, ale tentokrát podle těchto oblastí:

a) Vybraný statečný člověk byl muž.
b) Vybraný statečný člověk byla žena.
c) Vybraný statečný člověk se neidentifikuje ani jako muž, ani jako žena.

Když se řekne slovo „statečný“, koho si vybavíte? Muže nebo chlapce? Nebo ženu či dívku? Jak vypadá statečnost žen nebo dívek? Liší se nějak od statečnosti mužů a chlapců? Proč si to myslíte?

Pokračování na další stránce →

5. Diskutujte o tom, co znamená být statečný/á
Pozorně se podívejte na seznam, ve kterém jste uvedli, co statečnost obnáší.
Diskuse:

- Umíte si představit, že byste sami udělali něco, co je uvedeno v seznamu?
- Napadá vás nějaká situace, kdy tím, že se zachováte laskavě, prokážete i statečnost?
- A co online? Dokážete uvést nějaké způsoby, kdy můžete svou statečnost prokázat i na internetu?

Výstupy z této lekce

Statečnost znamená pomáhat lidem i za cenu rizika. Média mohou formovat způsob, jakým přemýšlíme o tom, co to znamená být statečný/statečná. Ne vždycky ale uvádějí všechny možnosti. Proto bychom se vždycky měli ptát, co autoři/autorky vynechali. O čem se nezmínili?Když se pohybujeme na internetu, také někdy musíme riskovat, abychom někoho ochránili. Všichni se můžeme rozhodnout, že budeme stateční.

© 2019 Google Inc.